

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Teiri Mitt

**Eesti maakohtute praktika analüüs üldmenetluses kohtusse saadetud
pervägivallaasjades (KarS § 121 lg 2 p 2) Istanbuli konventsioonist tulenevate
menetlusnõuete valguses**

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Silvia Kaugia

Tartu
2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. PEREVÄGIVALD JA SELLE JUHTUMITE MENETLEMISE NÕUDED TULENEVALT ISTANBULI KONVENTSIOONIST	7
1.1 Perevägivalla olemus.....	7
1.1.1 Perevägivald Istanbuli konventsiooni tähenduses	8
1.1.2 Perevägivald Eesti õiguses	10
1.2 Istanbuli konventsioon ja selle eesmärgid.....	11
1.3 Perevägivalla menetlemise nõuded tulenevalt Istanbuli konventsioonist	13
2. ÜLDMENETLUSE PÕHIMÕTTED EESTI KRIMINAALMENETLUSES NING SELLE KOHALDAMISE POOLT- JA VASTUARGUMENDID PEREVÄGIVALLA JUHTUMITES	18
2.1 Üldmenetluse olemus	18
2.2 Üldmenetluse regulatsioon Eesti kriminaalmenetluse seadustikus ja selle põhimõtted	18
2.2.1 Põhjused kriminaalasja lahendamiseks üldmenetluses.....	20
2.2.2 Süüdistatava vs ohvri õigused ja huvid üldmenetluses	23
2.2.3 Meetmed kannatanu kaitsmiseks ja tema huvide tagamiseks üldmenetluses.....	25
2.3 Perevägivalla juhtumite lahendamine üldmenetluses	28
2.3.1 Pooltargumendid perevägivalla juhtumite lahendamiseks üldmenetluses	31
2.3.2 Vastuargumendid perevägivalla juhtumite lahendamiseks üldmenetluses	33
2.3.2.1 Kannatanu taasohvristamine	33
2.3.2.2 Kannatanu roll üldmenetluses.....	35
2.3.2.3 Suhtumine ohvrisesse.....	36
2.3.2.4 Jätkuv vägivald ja probleemid ohvri turvalisusega.....	37
3. EESTI MAAKOHTUTE PRAKTIKA PEREVÄGIVALLA JUHTUMITE LAHENDAMISEL ÜLDMENETLUSES	39
3.1 Kohtupraktika analüüsi eesmärgid ja lahendite valimine	39
3.2 Kohtupraktika analüüs.....	42
3.2.1 Süüdistuse kvalifikatsioon.....	42
3.2.2 Toimepanija isik	43
3.2.3 Kuritegude iseloom.....	44
3.2.4 Kannatanu isik, ütluste andmine kohtus ning nende usaldusväärsus	45
3.2.5 Põhjused, miks perevägivalla juhtumid lahendati üldmenetluses	50

KOKKUVÕTE	52
CASE LAW ANALYSIS OF ESTONIAN COUNTY COURTS IN DOMESTIC VIOLENCE CASES SENT TO COURT UNDER REGULAR RULES OF PROCEDURE IN THE LIGHT OF PROCEDURAL REQUIREMENTS ARISING FROM THE ISTANBUL CONVENTION.....	56
KASUTATUD MATERJALID	59

SISSEJUHATUS

Elu jooksul kogevad perevägivalda¹ hinnanguliselt ligi 40% Eesti naistest ja kolmandik meestest.² Kui 2020. aastal registreeriti Eestis 3299 lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise kuritegu, siis 2025. aastal 2388.³ Vaatamata registreeritud juhtumite vähenemisele on perevägivald jätkuvalt tõsine probleem, millest tulenevalt on perevägivald vastane võitlus Eesti õiguskaitseasutustes esikohal.⁴ Lisaks ei pruugi registreeritud juhtumite vähenemine tähendada perevägivald vähenemist, vaid tuleneda sellest, et ohvrid ei pöördu alati abi saamiseks õiguskaitseasutuste poole.⁵

Eestis allkirjastati 21.12.2023 kokkulepe ja tegevuskava aastateks 2024-2027, millega kehtestati perevägivald ennetamise eesmärgid ning tegevused.⁶ Kokkuleppe järgi on oluline tõsta laste ja noorte teadlikkust perevägivaldast ning töötada välja efektiivsed meetodid ja teenused vägivaldsete suhete ennetamiseks. Lisaks on tähtis pakkuda ohvritele tuge ning tagada, et perevägivald juhtumite menetlemine on ohvrikeskne, traumateadlik ja väldiks taasohvristamist.⁷

Ohvri huvide esikohale seadmist perevägivald puudutavates kriminaalmenetlustes kinnitab naistevastase vägivald ja perevägivald ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon⁸ (edaspidi Istanbuli konventsioon). 2011. aastal vastu võetud Istanbuli konventsioon on oluline edusamm pere- ja naistevastase vägivald tõkestamisel. See on rahvusvaheline leping, mis tunnustab naistevastase vägivald erinevaid liike ning perevägivald negatiivset mõju.⁹ Lisaks

¹ Magistritöös käsitletakse perevägivald ja lähisuhtevägivald sünonüümidenä lähtudes Istanbuli konventsioonis sätestatust.

² Lähisuhtevägivald levik ja trendid Eestis. – <https://arenguseire.ee/uurimissuunad/lahisuhtevagivald-levik-ja-trendid-eestis/> (28.02.2026).

³ Justiitsandmete statistika. Lähisuhtevägivald. – <https://statistika.justdigi.ee/kuritegevuse-statistika/isikuvastased-kuriteod/lahisuhtevagivald> (22.04.2026).

⁴ Kuritegevusvastased prioriteedid. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kriminaalpoliitika/kuritegevusvastased-prioriteedid> (28.02.2026).

⁵ Lähisuhtevägivald levik ja trendid Eestis. – <https://arenguseire.ee/uurimissuunad/lahisuhtevagivald-levik-ja-trendid-eestis/> (28.02.2026).

⁶ Vägivald ja riiklikud sammud selle vähendamiseks. – <https://www.siseministeerium.ee/vagivald-ja-riiklikud-sammud-selle-vahendamiseks> (28.02.2026)

⁷ Lähisuhtevägivald ennetamise tegevuskava 2024-2027 eesmärgid. – <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2023-12/L%3%a4lahisuhtev%3%a4givald%20tegevuskava%202024-2027%20%3%bchine%20deklaratsioon.pdf> (28.02.2026).

⁸ Naistevastase vägivald ja perevägivald ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.

⁹ D'Souza, H., Leye, E., Meurens, N. The Added Value of and Resistance to the Istanbul Convention: A Comparative Study in 27 European Member States and Turkey. – Policy and Practice Reviews, Vol. 3 (2021), lk 2.

on Istanbuli konventsioonis sätestatud pere- ja naistevastase vägivalla juhtumite menetlemise nõuded, millest ohvri õiguste ning huvide kaitsmiseks tuleb lähtuda ja mida konventsiooniga ühinenud riikidel on kohustus järgida.¹⁰ Eesti ratifitseeris Istanbuli konventsiooni 26.10.2017, mis jõustus 01.02.2018.¹¹ Sellest tulenevat on ka Eesti Vabariigil kohustus järgida Istanbuli konventsioonist tulenevaid nõudeid perevägivalla juhtumite menetlemisel.

Kriminaalasjade lahendamiseks on erinevad menetlusliigid, mis on reguleeritud kriminaalmenetluse seadustikus¹² (edaspidi KrMS). Lisaks rakendatakse kriminaalasjade lahendamiseks taastavat õigust, mille eesmärk on kuriteoga tekitatud kahju heastamine ja mis võrreldes karistusõigusega keskendub kuriteo ohvrile.¹³ Kuigi perevägivalla juhtumites kasutatakse samuti taastava õiguse meetmeid, puudub selle sobilikkusest ühtne arusaam.¹⁴ Näiteks on leitud, et taastava õiguse eesmärk keskenduda vägivallatseja ja ohvri vahelisele koostööle ning nende leppimisele ei pruugi olla asjakohane perevägivalla juhtumites. Seda tulenevalt sellest, et lähtudes perevägivalla olemusest ei ole selle juhtumites osapooled võrdsed.¹⁵

Käesoleva magistritöö uurimisobjektiks on perevägivalla juhtumite lahendamine üldmenetluses. Kuigi varasemalt on uuritud taastava õiguse meetmete rakendamist perevägivalla juhtumites, siis perevägivalla juhtumite lahendamist üldmenetluses seni analüüsitud ei ole. Seega uuritakse magistritöös, mis on üldmenetluse positiivsed ja negatiivsed küljed perevägivalla ohvri jaoks. Kuna Istanbuli konventsioonist tulenevad nõuded perevägivalla juhtumite menetlemiseks, on magistritöö eesmärk leida vastus küsimusele, kas perevägivalla juhtumite lahendamine üldmenetluses on kooskõlas Istanbuli konventsioonist tulenevate menetlusnõuetega, mille eesmärk on tagada ohvri õiguste ning huvide parim kaitse? Sellega seoses analüüsitakse, mis meetmeid on Eesti kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt võimalik rakendada üldmenetluses perevägivalla ohvri õiguste ja huvide kaitsmiseks.

¹⁰ Key facts about the Istanbul Convention. – <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/key-facts> (28.02.2026).

¹¹ Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. – <https://www.coe.int/en-GB/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty=210> (06.04.2026).

¹² Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3

¹³ Pöder, K. Taastava õiguse meetmed perevägivalla juhtumite menetlemisel. – Õiguskeel 1/2016, lk 1.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, lk 4.

Magistritöö on jagatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis tuuakse välja perevägivalla erinevad käsitlused ja Istanbuli konventsioonist tulenevad nõuded perevägivalla juhtumite menetlemisel. Teises peatükis avab magistritöö autor üldmenetluse olemuse ning käsitleb üldmenetluse põhimõtteid ja regulatsiooni Eesti kriminaalmenetluses. Lisaks analüüsib autor üldmenetluse kohaldamise poolt- ja vastuargumente perevägivalla juhtumites Istanbuli konventsioonist tulenevate menetlusnõuete valguses. Töö kolmas peatükk keskendub Eesti kohtupraktikale perevägivalla juhtumite lahendamisel üldmenetluses. Selleks on magistritöös analüüsitud erinevate Eesti maakohtute lahendeid üldmenetlusesse saadetud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise kriminaalasjades. Kuigi perevägivald ei seisne üksnes karistusseadustiku¹⁶ (edaspidi KarS) § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud kuritegude toimepanemises, keskendus autor kohtupraktika analüüsimisel lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumitele võttes arvesse töö mahtu.

Magistritöös on kasutatud dogmaatilist ja empiirilist uurimismeetodit. Töö esimene ja teine peatükk tugineb andmebaaside HeinOnline, Scopus ja Springer kaudu leitud õiguskirjandusele Istanbuli konventsioonist, üldmenetlusest ja selle võimalikust mõjust perevägivalla ohvrile. Lisaks on magistritöös käsitletud nimetatud andmebaaside kaudu leitud artikleid perevägivallast ja materjali Istanbuli konventsiooni seletuskirjast. Samuti on magistritöö kirjutamisel kasutatud Eesti õigusala kirjandust ja õigusakte. Magistritöö kolmandas peatükis on analüüsitud kohtulahendeid ajavahemikust 01.01.2015-31.03.2026. Kokku on magistritöö kirjutamisel läbi töötatud 23 kohtulahendit.

Tööd iseloomustavad märksõnad: perevägivald, kriminaalkohtumenetlus, ohvrid.

¹⁶ Karistusseadustik. – RT I, 22.12.2025, 2.

1. PEREVÄGIVALD JA SELLE JUHTUMITE MENETLEMISE NÕUDED TULENEVALT ISTANBULI KONVENTSIOONIST

1.1 Perevägivalla olemus

Perevägivald on üldine rahvatervise probleem, mis kahjustab füüsilist ja vaimset tervist.¹⁷ Probleemi tõsidust ilmestavad Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) avaldatud hinnangud, mille kohaselt umbes kolmandik 15-49 aastastest naistest on kogenud enda partneri poolt füüsilist või seksuaalset väärkohtlemist.¹⁸ Perevägivald mõjutab negatiivselt nii vägivalla ohvreid kui ka seda pealt näinud lapsi.¹⁹ Näiteks võivad perevägivalda pealt näinud lapsed suurema tõenäosusega langeda täiskasvanuna perevägivalla ohvriks või panna ise perevägivallakuritegusid toime.²⁰

Perevägivalla definitsioone on rohkem kui üks. Sotsiaalteadusliku käsitluse järgi on perevägivald vägivallatseja käitumismuster, mis muudab tema ja ohvri vahelisi suhteid. Muuhulgas tähendab see seda, et suhte osapooled mõistavad tegude või sõnade tähendusi erinevalt. Perevägivalda iseloomustab partneri üle võimu ja kontrolli kehtestamine, milleks vägivallatseja kasutab enda tegusid, sõnu või žeste. Lisaks võib vägivallatseja käituda ettearvamatult eesmärgiga tekitada ohvris hirmu ja ebakindlust. Perevägivalla definitsioon õiguspraktikas erineb selle sotsiaalteaduslikust käsitlusest. Seda tulenevalt sellest, et õiguspraktikas keskendutakse perevägivalla kontekstis konkreetsetele väärkohtlemise juhtumitele, osutades vähem tähelepanu vägivaldse käitumise mustrile.²¹

Perevägivald võib seisneda psühholoogilises, füüsilises, seksuaalses või majanduslikus vägivallas. Vaimne vägivald tähendab teise isiku eneseväarikuse alandamist või emotsionaalsuse kahjustamist nii sõnadega kui ka mitteverbaalselt. Psühholoogiline vägivald on vägivalla liikidest levinum ja tihti kõige keerulisem taluda. Lisaks ei pruugi vaimne vägivald seisneda teise isiku solvamises või

¹⁷ Alaa, A. jt. Investigating public awareness, prevailing attitudes and perceptions towards domestic violence and abuse in the United Kingdom: a qualitative study. – BMC Public Health, Vol. 22 (2022), lk 1.

¹⁸ Violence against women. World Health Organization. – <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (01.02.2026).

¹⁹ Alaa, A. jt., lk 1-2.

²⁰ Scott, E. A brief guide to intimate partner violence and abuse. – NHS Health Scotland, July (2015), lk 4. Arvutivõrgus: https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/34156/1/brief-guide-to-intimate-partner-violence_5466.pdf (24.04.2026).

²¹ King, D. J., King, J. D. A Call for Limiting Absolute Privilege: How Victims of Domestic Violence, Suffering with Post-Traumatic Stress Disorder, Are Discriminated against by the U.S. Judicial System. – DePaul Journal of Women, Gender and the Law, Vol. 6, Issue 1 (2016), lk 19-21.

tema peale karjumises, vaid võib väljenduda manipuleerimises. Füüsiline vägivald tähendab teisele isikule füüsilise jõuga valu või vigastuste põhjustamist, mis muuhulgas võib lõppeda surmaga. Seksuaalse vägivallana mõistetakse tahtevastaseid ja pealesurutud seksuaalse sisuga tegevusi, millega kaasneb teise isiku mõjutamine, kontrollimine või alandamine. Majanduslik vägivald seisneb materiaalsete ressursside kontrollimises, eesmärgiga raskendada teise isiku majanduslikku olukorda ja tugevdada tema sõltuvust vägivallatsejast.²²

Perevägivallal on mitmeid põhjuseid. Näiteks võivad partneri või lähedase väärkohtlemiseni viia suhtlemis- ja majanduslikud probleemid, ebavõrdsus suhtes või isiklikud ning kultuurilised hoiakud ja väärtused. Sellega seoses ei pruugi perevägivalla põhjus seisneda üksnes vägivallatseja isikus, vaid perevägivald võivad soodustada kultuurilised tõekspidamised või ühiskonnas valitsev sotsiaalne struktuur. Lisaks iseloomustab perevägivald selle võimalik põlvkondadevaheline edasikandumine. Seda tulenevalt sellest, et vägivaldset käitumist käsitletakse sotsiaalselt õpituna. See tähendab, et lapsed õpivad ja jäljendavad nende vanemate käitumist ning suhtlemist, mistõttu võivad lapsed sarnaselt nende vanematele lahendada probleeme vägivaldselt.²³

Kuigi perevägivald võivad põhjustada nii mehed kui ka naised, erineb naiste kasutatud vägivald meeste vägivallast raskusastmelt, eesmärkidelt ja tagajärgedelt. Näiteks kasutavad mehed rohkem füüsilist ja naised psüühilist vägivald. Lisaks kui meeste kasutatud vägivald on tihti ajendatud soovist teist isikut kontrollida, siis naised rakendavad psüühilist vägivald tavaliselt stressist tuleneva reaktsioonina või kaitstes end mehe vägivaldsuse vastu.²⁴

1.1.1 Perevägivald Istanbuli konventsiooni tähenduses

Perevägivalla mõiste Istanbuli konventsiooni tähenduses on kirjas artikkel 3 punktis b. Selle kohaselt on perevägivald igasugused füüsilise, seksuaalse, psüühilise ja majandusliku vägivalla aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel sõltumata sellest, kas vägivallaakti toimepanija elab või on elanud ohvriga samas elukohas. Konventsiooni seletuskirja järgi hõlmab perevägivald lisaks endiste või praeguste

²² Vägivalla liigid paarisuhtes. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/perevagivald/vagivalla-liigid-paarisuhtes> (03.04.2026).

²³ Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. – Uurimisaruanne. Justiitsministeerium. Tallinn (2011), lk 6, 14-15. Arvutivõrgus: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/perevagivalla_levikut_soodustavad_riskid_ja_perevagivalla_ulatus_praktikute_hinnangutes._tartu_ulikool_justiitsministeerium._2011.pdf (03.04.2026).

²⁴ *Ibidem*, lk 15.

abikaasade või partnerite vahelisele väärkohtlemisele põlvkondadevahelist vägivalda, mis tavaliselt esineb vanemate ja laste vahel.²⁵ Perevägivalda ohvrid võivad olla nii naised, mehed kui ka lapsed. Konventsiooni mõistes on lapsed alla 18-aastased isikud, mis on kooskõlas teiste rahvusvaheliste inimõigusi puudutavate lepingutega.²⁶

Istanbuli konventsiooni kohaselt tähendab füüsiline vägivald kehalisi kahjustusi, mille on põhjustanud vahetu füüsilise jõu tarvitamine, mis on seadusega keelatud. Lisaks on füüsilise vägivallaga hõlmatud ohvri surmaga lõppenud vägivallajuhtumid.²⁷ Seksuaalse vägivallana mõistetakse konventsioonis teise isiku tahtevastaseid seksuaalseid käitumiseakte, mis on toime pandud tahtlikult.²⁸ Käitumise kvalifitseerimisel seksuaalvägivallana on konventsiooni seletuskirja kohaselt tähtis tuvastada tegevuse seksuaalne värving või alatoon.²⁹ Psüühiline vägivald tähendab teise isiku ähvardamist või tema suhtes sunni kasutamist, mis kahjustab tõsiselt inimese psüühilist terviklikkust.³⁰ Lisaks mõistetakse Istanbuli konventsioonis psüühilise vägivallana tegevust, mis leiab aset pikema aja vältel. Samuti eelneb psüühiline vägivald tihti lähisuhtes toime pandud füüsilisele ja seksuaalsele vägivallale või esineb antud vägivalla liikidega koos.³¹ Samuti on omavahel seotud psüühiline ja majanduslik vägivald.³²

Konventsiooniosaliste kohustus on tagada, et kõik neli perevägivalda liik, s.o füüsiline, seksuaalne, psüühiline ja majanduslik vägivald oleksid kas osaliselt või täielikult hõlmatud erinevate kuriteokoosseisudega. Näiteks psüühilist vägivalda esineb nii ähvardamise, ahistatava jälitamise ja väljapressimise koosseisudes. Samas ei nõua Istanbuli konventsioon majandusliku vägivalla osas eraldi kuriteokoosseisu kehtestamist, kuna see on seotud nii psüühilise väärkohtlemise kui ka perevägivalda mõistega laiemalt. Seetõttu on majanduslikku vägivalda, mille hulka võivad muuhulgas kuuluda vargused või elatusraha maksmisest kõrvalehoidumised, Istanbuli konventsiooniga ühinenud riikide õigusaktides kõige vähem kajastatud.³³

²⁵ Council of Europe. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series - No. 210, p 41. – <https://rm.coe.int/1680a48903> (31.01.2026).

²⁶ *Ibidem*, p 45.

²⁷ *Ibidem*, p 188.

²⁸ *Ibidem*, p 189.

²⁹ *Ibidem*, p 190.

³⁰ *Ibidem*, p 180.

³¹ *Ibidem*, p 181.

³² *Ibidem*, p 40.

³³ D'Souza, H., Leye, E., Meurens. N., lk 6.

1.1.2 Perevägivald Eesti õiguses

Eesti õiguses on kehaline väärkohtlemine kriminaliseeritud KarS §-s 121. Nimetatud sätte lg 1 kohaselt karistatakse teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Antud sätte lg 2 p 2 järgi, kui sama tegu on toime pandud lähi- või sõltuvussuhtes, karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

Enne karistusseadustiku revisjoni 2015. aastal nägi KarS § 121 ühelõikeline koosseis karistusena ette kuni kolmeaastase vangistuse, eristamata vägivallategude raskust ja iseloomu.³⁴ Karistusseadustiku muudatustega lisati KarS § 121 koosseisu lõikesse 2 kvalifitseeriva koosseisutunnusena lähi- ja sõltuvussuhe.³⁵ Karistusseadustiku muudatuste eelnõu seletuskirja kohaselt oli lähi- ja sõltuvussuhte lisamise eesmärk karmistada nii hoiakuid perevägivalla suhtes kui ka reageerimist selle juhtumites.³⁶

Muudatuste eelnõu seletuskirjas ei ole perevägivalda defineeritud. Samas on selle tunnustena nimetatud korduvust ja varjatust ning rõhutatud, et karmim suhtumine perevägivalla juhtumitesse on väärtuspõhine küsimus. Samuti ei ole KarS § 121 koosseisus defineeritud lähi- ja sõltuvussuhtet. Seletuskirja kohaselt on lähisuhe pere-, sugulus-, põlvnevus-, hõimlus- või armastussuhe sõltumata sellest, kas suhte osapooled elavad koos. Lähisuhtet iseloomustavad usaldus ja tunded teineteise vastu, üksteise eest hoolitsemine, turvalisus ja emotsionaalne toetamine. Lisaks lähisuhe võib, aga ei pea hõlmama füüsilist lähedust. Sõltuvussuhte puhul on oluline, et inimene vajab teise osapoole abi, hoolitsust ja toetust. Lisaks võib sõltuvussuhe tuleneda majanduslikust sõltuvusest ning üldjuhul on teistest inimestest sõltuvuses eelkõige lapsed, vanemaealised või inimesed oma tervisliku seisundi tõttu.³⁷

³⁴ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. XII Riigikogu koosseis 554 SE, lk 50. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/> (21.02.2026).

³⁵ Karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus, lk 7. – <https://cms.advokatuur.ee/app/uploads/2025/05/Karistusseadustiku-muutmise-seaduse-valjatootamiskavatsus.pdf> (02.02.2026).

³⁶ XII Riigikogu koosseis 554 SE, lk 51.

³⁷ *Ibidem*.

Riigikohus on lähi- ja sõltuvussuhte tähendust praktikas käsitlenud ja leidnud, et lähisuhte jaatamiseks tuleb teha kindlaks sisuline ühiseluline side, mis näiteks võib hõlmata ühist majapidamist või laste kasvatamist. Oluline on tegelik sotsiaalne ja enamasti ka emotsionaalne side inimeste vahel, mis tugineb usaldusele, teineteise toetamisele ja vastutuse jagamisele. Kuigi teatud juhtudel võib lähisuhe jätkuda pärast lahkuminekut, kehtib siiski eeldus, et lähisuhe lõpeb pärast kooselu või abielu lõppemist.³⁸

Sõltuvussuhte tuvastamisel tuleb Riigikohtu praktika järgi tuvastada isiku allutatus teisele inimesele ja seda kas faktiliselt või õiguslikult. Sõltuvussuhtele on iseloomulik, et selles olukorras mõjutab isiku käitumist ja otsuseid teine inimene. Kooselu lõppemine ei tähenda, et isik ei ole pärast seda enam teisest inimesest faktiliselt või õiguslikult mõjutatav. Seega võib sõltuvussuhe poolte vahel kesta edasi pärast kooselu lõppemist.³⁹

Riigikohtu praktika kohaselt ei ole lähi- ja peresuhte võrdsustavad vaatamata sellele, et need tihti kattuvad. Näiteks võivad lähisuhtes olla ainult interneti teel suhtlevad isikud, kui nende vahel on tuvastatav tegelik sotsiaalne või emotsionaalne side. Samas ei tähenda perekondlik seotus ohvri ja vägivallatseja vahel tingimata lähisuhtevägivalla kuritegu.⁴⁰ Seega tuleb kehalise väärkohtlemise kvalifitseerimisel lähisuhtevägivallana alati tuvastada lisaks peresuhte faktile lähi- või sõltuvussuhe.

1.2 Istanbuli konventsioon ja selle eesmärgid

Kuigi Istanbuli konventsioon keskendub naistevastasele vägivallale, ei välista see meeste langemist vägivalla ohvriks.⁴¹ Samas tunnistab konventsioon pere- ja naistevastase vägivalla soolist mõõdet. See tähendab, et nimetatud vägivalla liikide paremaks mõistmiseks ja käsitlemiseks tuleb arvesse võtta naiste ja meeste vahelist ebavõrdsust, stereotüüpe, soorolle ja naiste diskrimineerimist.⁴² Lisaks on vägivalla soolise mõõtme tunnistamine toonud kaasa soospetsiifiliste kuriteokoosseisude kehtestamise. Nendeks on naiste suguelundite moonutamine, sunniviisiline abort ja naiste sunniviisiline steriliseerimine.⁴³

³⁸ RKKKo nr 1-21-4285 (06.12.2023), p 21.

³⁹ *Ibidem*, p 24.

⁴⁰ *Ibidem*, p 30.

⁴¹ D'Souza, H., Leye, E., Meurens. N., lk 2.

⁴² Explanatory Report. CETS No. 210, p 43.

⁴³ D'Souza, H., Leye, E., Meurens. N., lk 5.

Istanbuli konventsioon jõustus 01.08.2014 ja magistritöö kirjutamise aja seisuga on selle ratifitseerinud 39 Euroopa Nõukogu osalisriiki. Lisaks on kuus Euroopa Nõukogu osalisriiki selle allkirjastanud.⁴⁴ 28.06.2023. aasta otsusega ratifitseeris konventsiooni Euroopa Liit.⁴⁵ Seega on Istanbuli konventsioon toonud pere- ja naistevastase vägivalla tõkestamise ning ohvrite suurema kaitse vajaduse tähelepanu keskmesse kõikides Euroopa Liidu riikides.⁴⁶

2021. aasta märtsis teatas Türgi soovist Istanbuli konventsioonist välja astuda, mis jõustus 01.07.2021.⁴⁷ Kuigi Türgi oli esimene Istanbuli konventsiooni allkirjastanud riikidest, otsustati sellest välja astuda põhjusel, et konventsioon seab kahtluse alla traditsioonilised perekonnaväärtused, soodustades seksuaal- ja soovähemusi toetava kultuuri edendamist. Antud otsus tõi kaasa rahulolematust nii Türgis kui ka teistes riikides, kuna leiti, et Istanbuli konventsioonist väljumine võib kahjustada naiste õiguste kaitsmist Türgis.⁴⁸

Sarnaselt Türgi otsusele võttis 31.10.2025 Läti seim vastu eelnõu Istanbuli konventsioonist väljaastumiseks.⁴⁹ Läti president Edgars Rinkēvičs jättis antud eelnõu allkirjastamata ja saatis selle parlamenti tagasi leides, et Istanbuli konventsioonist taganemine annab vale signaali nii Läti ühiskonnale kui ka teistele riikidele.⁵⁰ Ajendatuna Läti seimi otsusest tõusetus ka Eestis arutelu Istanbuli konventsiooni ja sellest väljaastumise teemal. Näiteks avaldati toetust Läti seimi vastu võetud eelnõule ja leiti, et Eesti peaks samuti Istanbuli konventsioonist lahkuma. Seda tulenevalt seisukohast, mille järgi on Istanbuli konventsioon ideoloogiline dokument, mis sisaldab konservatiividele vastuvõetamatuid seisukohti seoses mõiste „soo” määratlemisega ja soorollidega.⁵¹ Konventsiooni toetajad tõid aga välja, et Istanbuli konventsiooniga ühinemine on toonud Eestis kaasa muudatusi seadustes ja uute tugiteenuste loomist või olemasolevate arendamist. See kõik on olnud oluliseks edusammuks naiste- ja perevägivalla vastases võitluses ja selle ohvrite

⁴⁴ Key facts about the Istanbul Convention. – <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/key-facts> (28.02.2026).

⁴⁵ ELi ühinemine Istanbuli konventsiooniga. – <https://eur-lex.europa.eu/ET/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html> (08.03.2026).

⁴⁶ D'Souza, H., Leye, E., Meurens, N., lk 17.

⁴⁷ Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. – <https://www.coe.int/en-GB/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty=210> (06.04.2026).

⁴⁸ Cerami, C. Turkey, Europe and Women's Rights: The Controversial Debate on the Istanbul Convention. – Nuovi Autoritarismi e Democrazie: Diritto, Istituzioni, Società, n. 1 (2021), lk 2, 6.

⁴⁹ Seim kiitis heaks Läti Istanbuli konventsioonist väljaastumise eelnõu. – <https://www.err.ee/1609844104/seim-kiitis-heaks-lati-istanbuli-konventsioonist-valjaastumise-eelnou> (08.03.2026).

⁵⁰ Läti president ei allkirjastanud Istanbuli konventsioonist taganemist. – <https://www.err.ee/1609846839/lati-president-ei-allkirjastanud-istanbuli-konventsioonist-taganemist> (08.03.2026).

⁵¹ Varro Vooglaid: Istanbuli konventsioon kui ideoloogiline Trooja hobune. – <https://www.err.ee/1609853781/varro-vooglaid-istanbuli-konventsioon-kui-ideoloogiline-trooja-hobune> (08.03.2026).

õiguste kaitsmisel.⁵² Arutelu Istanbuli konventsiooni teemal päädis ametliku avaldusega, milles 57 Eesti Riigikogu liiget kinnitasid oma toetust konventsioonile. Avaldusega ühinenud Riigikogu liikmed rõhutasid konventsiooni olulisust selgitades, et see annab vajalikud vahendid nii vägivalda ennetamisel kui ka selle peatamisel, samuti ohvrite kaitsmisel ning õigluse tagamisel.⁵³

Istanbuli konventsiooni eesmärgid on sätestatud konventsiooni artikkel 1 lõikes 1. Nendeks on: kaitsta naisi vägivalda kõigi vormide eest, ennetada naistevastast vägivalda ja perevägivalda, võtta selle eest vastutusele ja likvideerida see (punkt a); aidata kaasa naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimisele ning edendada naiste ja meeste sisulist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste õiguste edendamise kaudu (punkt b); töötada välja igakülgne raamistik, poliitikad ja meetmed naistevastase vägivalda ja perevägivalda kõigi ohvrite kaitsmiseks ja abistamiseks (punkt c); edendada rahvusvahelist koostööd naistevastase vägivalda ja perevägivalda likvideerimiseks (punkt d); toetada ja abistada organisatsioone ja õiguskaitseorganeid, et nad teeksid tõhusat koostööd ja võtaksid omaks tervikliku lähenemise naistevastase vägivalda ja perevägivalda likvideerimisele (punkt e). Eelnimetatud eesmärkide saavutamisel tugineb Istanbuli konventsioon teistele rahvusvahelistele lepingutele ning õigusaktidele, sealhulgas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile⁵⁴ (edaspidi EIÕK) ning Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi EIK) praktikale.⁵⁵

1.3 Perevägivalda menetlemise nõuded tulenevalt Istanbuli konventsioonist

Istanbuli konventsiooni artikkel 7 lõikest 1 tuleneb konventsiooniosalistele kohustus võtta vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid eesmärgiga ennetada ning tõkestada konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivalda vorme ja pakkuda naistevastase vägivaldale reageerimiseks terviklikke lahendusi. Nimetatud artikli lõike 2 järgi peavad konventsiooniosalised tagama, et kõikide meetmete puhul on keskmis ohvri õigused, mida rakendatakse kõigi asutuste, institutsioonide ja organisatsioonide tõhusas koostöös.

⁵² Miks Istanbuli konventsioon on oluline? Kristiina Luht: see tunnustab kõiki ohvreid, sealhulgas mehi ja poisse. – <https://sm.ee/blogi/miks-istanbuli-konventsioon-oluline-kristiina-luht-see-tunnustab-koiki-ohvreid-sealhulgas> (08.03.2026).

⁵³ Riigikogu 57 liiget avaldas toetust Istanbuli konventsioonile. – <https://www.err.ee/1609846920/riigikogu-57-liiget-avaldas-toetust-istanbuli-konventsioonile> (08.03.2026).

⁵⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

⁵⁵ Explanatory Report. CETS No. 210, p 29.

Seoses vaidluste lahendamisega peavad konventsiooniosalised artikkel 48 lõike 1 kohaselt võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et keelustada konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivalla vormide suhtes kohustuslik alternatiivne vaidluste lahendamine, sealhulgas vahendamine ja lepitus. Paljude Istanbuli konventsiooniga liitunud riikide siseriiklikus õiguses on kohtumenetluste kõrval ette nähtud alternatiivsed vaidluste lahendamise protsessid. Seda tulenevalt sellest, et alternatiivseid meetmeid kohtuvaidlustele peetakse paremaks viisiks perekondlike vaidluste lahendamiseks, kuna eesmärk on perekondlike suhete parem kaitse ja probleemidele püsiva lahenduse leidmine.⁵⁶

Alternatiivsed vaidluste lahendamise meetmed on osa taastavast õigusest ja nende eelisteks on keskendumine kahju heastamisele, ohvri ees vabandamisele ning vägivallatseja ja tema käitumise põhjuste tundmaõppimisele. Lisaks on antud meetodite eesmärk parandada ohvrite vaimset heaolu, aidates ohvril vabaneda pahameelest vägivallatseja vastu või hirmust tema ees.⁵⁷ Vaatamata alternatiivsete meetmete eelistele võivad nende rakendamisel Istanbuli konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvates vägivallajuhtumites olla negatiivsed tagajärjed. Seda eriti juhul, kui ohvril on kohustus nõustuda alternatiivsete meetmete rakendamisega.⁵⁸

Perevägivalla juhtumite lahendamine alternatiivsete meetmetega võib olla negatiivne, kuna mõned taastava õiguse eelised ei pruugi olla asjakohased antud liiki vägivalla juhtumites. Näiteks hüvitise saamine ei pruugi olla perevägivalla ohvrite eesmärk ja põhjus, miks nad otsustavad pöörduda abi saamiseks õiguskaitseasutuste poole. Lisaks taastava õiguse eesmärgid tekitada ohvris tunnet, et ta ei olnud isiklikult vägivallatseja sihtmärk, vägivald ei kordu ja ta ei pea vägivallatsejat edaspidi kartma - ei kehti perevägivalla ohvrite puhul. Seda tulenevalt sellest, et perevägivald tähendab sageli vägivallatseja kontrolli ja võimu ohvri üle. Samuti võib see korduda ning aja jooksul raskemaks muutuda.⁵⁹

Eelnevast lähtudes ei pruugi perevägivalla juhtumite lahendamine alternatiivsete meetmete kaudu olla ohvrite jaoks parim lahendus.⁶⁰ Seetõttu on Istanbuli konventsiooni kohaselt oluline tagada ohvritele ligipääs võistlevale kohtumenetlusele ja seeläbi pere- ning naistevastaste vägivalla

⁵⁶ *Ibidem*, p 251.

⁵⁷ Stubbs, J. Beyond apology? Domestic violence and critical questions for restorative justice. – *Criminology & Criminal Justice*, Vol. 7, Issue 2 (2007), lk 170.

⁵⁸ Explanatory Report. CETS No. 210, p 252.

⁵⁹ Stubbs, J., lk 171-172.

⁶⁰ Vido, S. D. EU law in light of the Istanbul Convention: legal implications after accession. – Luxembourg: Publications Office of the European Union (2025), lk 83.

juhtumite avalik lahendamine.⁶¹ Nimetatud juhtumite avalik lahendamine on tähtis, kuna aitab tõsta ühiskonna teadlikkust perevägivalla negatiivsetest tagajärgedest ja mõista selle probleemi tõsidust. Teadlikkuse suurendamine on oluline, kuna soodustab sihipäraste ja veelgi tõhusamate meetmete väljatöötamist perevägivalla vastases võitluses.⁶²

Istanbuli konventsiooni artikkel 49 lõige 1 sätestab konventsiooniosaliste kohustuse võtta vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivalla vormidega seotud uurimised ja kohtumenetlused viiakse läbi liigse viivituseeta, arvestades kriminaalmenetluse kõigil etappidel ohvri õigusi. Lõike 2 kohaselt peavad konventsiooniosalised võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kooskõlas inimõiguste aluspõhimõtete ning vägivalla soolistatud nähtuse mõistmisega tagada konventsioonis sätestatud süütegude tõhus uurimine ja nende eest vastutusele võtmine.

Perevägivalla juhtumite menetlemine peab olema õiguskaitseasutustes esikohal. Vastasel juhul võib vägivallatsejates tekkida karistamatuse tunne ja nad jätkavad ohvrite suhtes vägivalla kasutamist. Teiseks võib mitteprioriteetne lähenemine perevägivallale soodustada selle juhtumite aktsepteerimist. Tõhusa uurimise eesmärk on selgitada välja kõik asjas tähtsust omavad faktid ning koguda selleks tõendeid. Näiteks hõlmab see tunnistajate ülekuulamist ja vajadusel erinevate ekspertiiside tegemist. Lisaks peab perevägivalla juhtumite menetlemine olema kooskõlas inimõigustega. Sellest tulenevalt ei tohi Istanbuli konventsioonis ette nähtud meetmed pere- ja naistevastase vägivalla juhtumite lahendamisel kahjustada vägivallatseja kaitseõigusi. Eelkõige tuleb menetluses tagada tema õigus õiglasele kohtumenetlusele, mis tuleneb EIÕK artiklist 6.⁶³

Kuigi Istanbuli konventsioon rõhutab pere- ja naistevastase vägivalla juhtumite efektiivset ja kiiret uurimist, siis sama oluline on menetluse käigus ohvrite õiguste tagamine. Näiteks tähendab see ohvritele kohtumenetluse ajal abi pakkumist ja olukorra vältimist, kus ohver peab vägivalla ajal kogetut uuesti läbi elama.⁶⁴ Kriminaalmenetlusega seoses on konventsiooni artikkel 55 lõikes 1 sätestatud, et teatud liiki vägivallategude uurimine ja nende eest vastutusele võtmine ei tohi täielikult sõltuda ohvri otsusest pöörduda õiguskaitseorganite poole või tema otsusest loobuda vägivallatseja vastu esitatud avaldusest. Nendeks on füüsiline vägivald; seksuaalvägivald,

⁶¹ Explanatory Report. CETS No. 210, p 252.

⁶² Alaa, A. jt., lk 2.

⁶³ Explanatory Report. CETS No. 210, p 255-256.

⁶⁴ *Ibidem*, p 255.

sealhulgas vägistamine; sundabielu; naiste suguelundite moonutamine; sundabort ja sundsteriliseerimine.

Ohvrite õiguste tagamist kinnitab Istanbuli konventsiooni artikkel 56, mille lõike 1 järgi peavad konventsiooniosalised võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kaitsta ohvrite õigusi ja huve, sealhulgas nende spetsiifilisi vajadusi seoses tunnistajaks olemisega uurimise ja kohtumenetluse kõikidel etappidel. Nimetatud artikli lõike 1 punktides a kuni i on välja toodud kaitsemeetmed, mida iseäranis tuleb ohvrite õiguste ja huvide kaitsmiseks rakendada. Järelikult ei ole tegemist ammendava loeteluga ning sellest tulenevalt on konventsiooniosalistel õigus võtta kasutusele täiendavaid meetmeid, mille eesmärk on kaitsta ohvrite õiguseid ning huve veelgi paremini.⁶⁵

Artikkel 56 lõike 1 punkti a kohaselt tuleb ohvreid, nende peresid ja tunnistajaid kaitsta ähvardamise, kättemaksu ja korduva viktimiseerimise eest. Punkti b järgi tuleb tagada ohvrite informeeritus ja seda vähemalt juhul, kui ohvrid ja nende pere võivad ohtu sattuda. Näiteks kui süüteo toimepanija põgeneb või ta vabastatakse.⁶⁶ Punkti c kohaselt on tähtis tagada ohvrite teadlikkus nende õigustest, neile suunatud teenustest ja nende kaebuse suhtes rakendatavatest järeelmeetmetest, süüdistustest, uurimise või menetluse üldisest kulgemisest ja ohvri rollist selles ning kriminaalasja lõpptulemustest. Esiteks on informeeritus oluline, kuna vägivallajuhtumi järel ei pruugi ohvrid olla teadlikud kõikidest neile pakutavatest teenustest või meetmetest.⁶⁷ Teiseks on informeerituse tagamine tähtis, et ohver suudaks vastu võtta teadlikke otsuseid, mis informatsiooni puuduse tõttu ei pruugi olla võimalik.⁶⁸ Samuti tuleb punkti d kohaselt konventsiooniosalistel võimaldada ohvritele kooskõlas riigisisese õiguse menetlusreeglitega olla ära kuulatud, esitada tõendeid, oma seisukohti, vajadusi ja probleeme kas otse või vahendaja kaudu ning et neid arvestatakse. Punkti e kohaselt tuleb ohvritele pakkuda vajalikke tugiteenuseid ja punkti f järgi tagada, et oleks võimalik võtta meetmeid ohvri eraelu puutumatuse ja temast loodava kuvandi kaitsmiseks. Samas ei tohi antud meetmed takistada nii ohvri kui ka vägivallatseja ärakuulamist kriminaalmenetluses ja kahjustada toimepanija kaitseõigusi.⁶⁹ Ohvrite turvalisuse tagamiseks tuleb punkti g järgi võimalusel vältida kohtu ja õiguskaitseorganite ruumides ohvrite ja süüteo toimepanijate kokkupuutumist. Teisalt ei ole antud nõude täitmine vajalik juhul, kui ohver ise

⁶⁵ *Ibidem*, p 283.

⁶⁶ *Ibidem*, p 285.

⁶⁷ *Ibidem*, p 124.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*, p 289.

soovib ülekuulamisel osaleda või kui ohvri ja vägivallatseja vaheline kontakt on paratamatu nõuetele vastava menetluse läbiviimiseks.⁷⁰ Punkti h järgi tuleb menetluse ajal võimaldada ohvritele pädevaid tõlke ning punkti i kohaselt tagada, et ohvritel on võimalus anda kohtusaalis tunnistusi ilma kohal viibimata või vähemalt väidetava süüteo toimepanija kohalolekuta, eriti kasutades võimaluse korras sidetehnoloogia võimalusi. Näiteks hõlmab see ülekuulamise videosalvestamist, ütluste andmist videokonverentsi teel või kohtusaalis ütluste andmist viisil, kus ohver ei näe vägivallatsejat ning vastupidi.⁷¹ Veel on Istanbuli konventsiooni artikkel 56 lõikes 2 rõhutatud naistevastase- ja perevägivalla lapsohvritele ja -tunnistajatele vajaduse korral eriliste kaitsemeetmete tagamist ja seda nende parimaid huve arvestades.

Seega eelnevast tuleneb, et Istanbuli konventsiooni kohaselt on tähtis kaitsta naistevastase- ja perevägivalla ohvreid parimal võimalikul viisil, sealhulgas kriminaalmenetluses. Nii kohtueelses- kui ka kohtumenetluses tuleb vältida taasohvristamist ja vägivallatseja võimalusi jätkata ohvri suhtes füüsilise ja psüühilise vägivalla kasutamist. Oluline on ohvrite turvalisuse tagamine ja selleks tuleb muuhulgas kasutada meetmeid vältimaks võimalusel ohvri ning vägivallatseja kokkupuutumist menetluse käigus. Lisaks on tähtis selgitada ohvritele menetluse põhimõtteid ning nende õiguseid ja kohustusi selles. Samuti tuleb ohvritele anda võimalus juhtunust rääkida. Kannatanute toetamisega seoses on Istanbuli konventsioonis ette nähtud ohvrite õigus (tasuta) õigusabile (artikkel 57) ning võimalus saada kohtumenetluse ajal abi ning tuge riiklikelt ja valitsusvälistelt organisatsioonidelt ning perevägivalla küsimustega tegelevatelt nõustajatelt (artikkel 55 lõige 2). Seejuures on tähtis rõhutada, et Istanbuli konventsiooni kohaselt on oluline tagada vägivallatsejale tema õigused. Järelikult ei tohi ohvri õiguste ja huvide kaitsmine viia vägivallatseja õiguste rikkumiseni.

⁷⁰ *Ibidem*, p 290.

⁷¹ *Ibidem*, p 292.

2. ÜLDMENETLUSE PÕHIMÕTTED EESTI KRIMINAALMENETLUSES NING SELLE KOHALDAMISE POOLT- JA VASTUARGUMENDID PEREVÄGIVALLA JUHTUMITES

2.1 Üldmenetluse olemus

Kriminaalmenetlussüsteemid jagunevad kaheks: võistlev ja inkvisitsiooniline menetlus. Kui võistlev menetlus on iseloomulik üldõiguse riikidele, siis inkvisitsiooniline ehk uuriv menetlus peamiselt Mandri-Euroopa riikidele.⁷² Võistleva menetluse mudel vastandub inkvisitsioonilisele kriminaalmenetlussüsteemile, kus tõde selgitatakse välja kohtuniku juhitud uurimise tulemusena. Seega kui inkvisitsioonilises menetluses on kandev roll kohtunikul, siis võistlevas menetluses on see süüdistajal ja kaitsjal. See tähendab, et tõe väljaselgitamiseks esitavad süüdistaja ning kaitsja kohtule tõendeid, mille põhjal teeb kohus otsuse.⁷³ Kuigi võistleva ja inkvisitsioonilise menetluse eesmärk on selgitada ausal viisil välja, mis tegelikult juhtus, ei saa kriminaalmenetluses jaatada absoluutse tõe leidmist. Sellest tulenevalt on kriminaalmenetluses oluline asjakohase tõe tuvastamine. See tähendab sündmustest vastuvõetava versiooni loomist, mis on legitiimne nii kriminaalasjast puudutatud isikutele kui ka ühiskonnale.⁷⁴

2.2 Üldmenetluse regulatsioon Eesti kriminaalmenetluse seadustikus ja selle põhimõtted

Kehtiv Eesti kriminaalmenetluse seadustik jõustus 01.07.2004. Sellega kaasnenud muudatuste eesmärk ei olnud täielikult võistleva kriminaalmenetlussüsteemi kehtestamine, vaid inkvisitsioonilise ja võistleva kriminaalmenetluse mudelite ühendamine. Sellest tulenevalt on Eestis inkvisitsiooniline kohtueelne uurimine, millele järgneb võistlev kohtumenetlus. Kuna eesmärk ei olnud siiski täielikult võistlevale kriminaalmenetlussüsteemile üleminek, jäi kohtunikule inkvisitsioonilisele menetlusele omane võimalus vajadusel sekkuda kohtulikku uurimisse ja koguda ise tõendeid.⁷⁵

⁷² Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn. Juura: 2019, lk 30.

⁷³ Hostettler, J. Fighting for Justice: The History and Origins of Adversary Trial. Waterside Press: 2006, lk 9-10.

⁷⁴ Lõhmus, U., lk 32.

⁷⁵ *Ibidem*, lk 35-36.

Kohtumenetluse võistlevuse põhimõte tuleneb KrMS §-st 14 ja see toimib enim üldmenetluses.⁷⁶ KrMS § 14 esimese lõike kohaselt täidavad kohtumenetluses süüdistus- ja kaitsefunktsioone ning kriminaalasja lahendamise funktsioone eri menetlussubjektid. See tähendab, et süüdistusfunktsiooni täidab prokuratuur, kaitsja ja teatud osas süüdistatav esindavad kaitsefunktsiooni ning kohtu ülesanne on olla erapooletu vaidluse lahendaja. Kannatanu tegevus seondub prokuratuuri ülesandega, kuid samas ei ole kannatanu roll süüdistusfunktsiooni täitmisel tähelepanuväärne.⁷⁷

Võistlevuse printsiibil on mitmeid elemente. Lisaks kohtuniku passiivsemale rollile on selleks kahe toimiku süsteem.⁷⁸ See tähendab, et kriminaalasja arutatakse kohtus ilma kohtueelses menetluses koostatud toimikuta. Järelikult kuulatakse kohtus üle kannatanud, tunnistajad ja süüdistatavad ning uuritakse nii asitõendeid kui ka dokumentaalseid tõendeid. Lisaks kuulatakse ning vaadatakse erinevaid salvestisi. Kahe toimiku põhimõtte eesmärk on tagada, et kohus teeb otsuse vahetult uuritud ja võimalikult esmaste tõendite põhjal.⁷⁹ Tõendite vahetu uurimise põhimõte on kirjas KrMS §-s 15, mille lõike 1 ja 2 kohaselt võivad maa- ja ringkonnakohtu lahendid tugineda vaid tõenditel, mida on kohtulikult arutamisel esitatud ja vahetult uuritud ning mis on protokollitud. Sellest tulenevalt ei või kohtulahend tugineda üksnes ega valdavas ulatuses tõendile, mille vahetut allikat ei olnud süüdistataval ega kaitsjal võimalik küsitleda (KrMS § 15 lg 3).

Kohtulikult arutelul toimub ülekuulamine võistlevale menetlusele iseloomulikult risküsitluse teel.⁸⁰ Selleks on seadusega ette nähtud kindel järjekord.⁸¹ See tähendab, et KrMS § 288 lg 1 kohaselt küsitleb tunnistajat risküsitlusel esimesena kohtumenetluse pool, kes taotles tunnistaja kohtusse kutsumist. Kui tunnistaja kutsumist istungile on taotlenud mitu menetlusosalist ja esmasküsitlemise õiguses kokkulepet ei saavutada, määrab esmasküsitleja kohus. Esmasküsitlusele järgneb teisesküsitlus vastaspoolelt (KrMS § 288 lg 2). Riigikohtu seisukoha järgi aitab teisesküsitlus tagada süüdistatava tõhusamat kaitset, kuna kaitsjal on selle käigus võimalik kontrollida süüstava kannatanu või tunnistaja ütluste usaldusväärsust.⁸² Pärast risküsitlust on kohtul soovi korral õigus

⁷⁶ Kergandberg, E., Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012, § 14/4.1.

⁷⁷ *Ibidem*, § 14/2.

⁷⁸ Lõhmus, U., lk 38.

⁷⁹ Kangur, A., Kruusmaa, K-C. Analüüs ja ettepanekud kriminaalasjade menetlemise kiiremaks ja ökonoomsemaks muutmiseks. Justiitsministeerium 2023, lk 14, 30. – <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Anal%C3%BC%C3%BCs%20ja%20ettepanekud%20kriminaalasjade%20menetlemise%20kiiremaks%20ja%20%C3%B6konoomsemaks%20muutmiseks.pdf> (23.03.2026).

⁸⁰ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 288/1.

⁸¹ *Ibidem*, § 288/3.

⁸² RKKKo 3-1-1-52-06 (28.06.2006), p 7.

esitada tunnistajale ja kannatanule täiendavaid küsimusi. Näiteks kui juhtumi asjaolud on riskiküsitluse käigus jäänud ebaselgeks või kui kohus soovib ülekuulatavat küsitleda uute asjaolude kohta.⁸³

2.2.1 Põhjused kriminaalasja lahendamiseks üldmenetluses

Kriminaalasju lahendatakse lisaks üldmenetlusele lihtmenetlustes, mille hulka kuuluvad kriminaalmenetluse seadustikus reguleeritud kokkuleppe-, lühi-, käsk- ja kiirmenetlus.⁸⁴ Lihtmenetluste eesmärk on suurendada kriminaalmenetluse efektiivsust ja kiirust ning tagada selle ökonoomsus. Kuna õiguskaitseasutuste ressursid on paratamatult piiratud, aitavad lihtmenetlused vähendada lahendamist vajavate kriminaalasjade arvu väiksemate või samade kulutustega.⁸⁵ Leidmaks põhjuseid, millal saadetakse kriminaalasjad, sealhulgas perevägivalla juhtumid kohtusse üldmenetluses, on oluline mõista lihtmenetluste sisu ja nende kohaldamise eelduseid.

KrMS § 239 lg 1 järgi võib kohus süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel lahendada kriminaalasja kokkuleppemenetluses. Lõikes 2 on välja toodud kuriteod, mille puhul on kokkuleppemenetluse rakendamine välistatud. Seda tulenevalt avalikust kõrgendatud huvist ja kannatanu huvide kaitsmisest. Samas ei ole välistatud, et vaatamata avalikule kõrgendatud huvile on kannatanu jaoks parem kriminaalasja lahendamine kokkuleppemenetluses. Seda esiteks põhjusel, et võrreldes näiteks üld- või lühimenetlusega on kokkuleppemenetlus kiirem ja efektiivsem. Lisaks võib kokkuleppemenetlus kõikidest kriminaalasja lahendamise viisidest olla kannatanu jaoks säästvaim.⁸⁶ Näiteks kinnitab seda kokkuleppemenetluse põhimõte, mille järgi selle raames toimuval kohtulikul arutamisel ei uurita tõendeid vahetult, vaid kohus teeb otsuse kriminaaltoimikus sisalduvate tõendite põhjal.⁸⁷ Järelikult ei pea kannatanu kohtulikul arutelul ütlusi andma.

KrMS § 239 lg 2 p-i 3 järgi ei kohaldata kokkuleppemenetlust mitme süüdistatavaga kriminaalasjas, kui vähemalt üks süüdistatav ei nõustu sellega ja p-i 4 järgi juhul, kui sellega ei nõustu kannatanu, tsiviilkostja või kolmas isik. Järelikult eeldab kokkuleppemenetluse rakendamine lisaks prokuratuuri ja kõikide süüdistatavate nõusolekule kannatanu, tsiviilkostja või kolmanda isiku

⁸³ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 288/9.1.

⁸⁴ Lõhmus, U., lk 216.

⁸⁵ *Ibidem*, lk 208.

⁸⁶ *Ibidem*, lk 216-217.

⁸⁷ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 247/1.

nõusolekut. Süüdistatava nõusolek kokkuleppemenetluse kohaldamiseks tähendab seda, et süüdistatav nõustub temale etteheidetud kuriteo kvalifikatsiooniga ja pärast süüdimõistvat kohtuotsust tema käsitlemisega kokkuleppes nimetatud kuriteo toimepanijana.⁸⁸

Lühimenetlus tähendab KrMS § 233 lg 1 järgi süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel kriminaalasja lahendamist tunnistajaid, asjatundjaid ja eksperte välja kutsumata kriminaaltoimiku materjalide põhjal. Lõike 2 kohaselt ei kohaldata lühimenetlust kuriteole, mille eest on karistusseadustikus sätestatud eluaegne vangistus või kui mitmest süüdistatavast vähemalt üks ei nõustu lühimenetluse kohaldamisega. Süüdistatava nõusolek lahendada kriminaalasi lühimenetluses ei tähenda seda, et süüdistatav tunnistab end kuriteo toimepanemises süüdi. Antud nõusolekut tuleb käsitleda kui süüdistatava valmisolekut loobuda enda õigusest risküsitleda tunnistajaid ja esitada kohtule tõendeid. Kuigi lühimenetluse kohaldamine ei eelda kannatanu nõusolekut, ei tähenda see, et lühimenetluse kohaldamise otsustamisel ei pea arvestama kannatanu huve.⁸⁹ Vastupidi, kannatanu huvidega arvestamine on tähtis, kuna Riigikohtu praktika kohaselt ei tohi lühimenetluse kohaldamine jätta kannatanu ilma võimalusest ausale ja õiglasele kohtumenetlusele ning tõhusale õiguskaitsele.⁹⁰

KrMS § 251 lg 1 kohaselt on käskmenetluse kohaldamiseks kolm eeldust. Esiteks peab tegemist olema teiste astme kuriteoga. KarS § 4 lg 3 järgi on teise astme kuritegu süütegu, mille eest on karistusseadustikus karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus kuni viis aastat või rahaline karistus. Teiseks peavad kuriteo tõendamiseseme asjaolud olema selged ning kolmandaks on prokuröri arvates võimalik kohaldada põhikaristusena rahalist karistust. Lisaks ei tohi kuriteo toimepanija olla alaealine, kuna KrMS § 251 lg 2 järgi on käskmenetluse kohaldamine alaealise kahtlustatava puhul välistatud. Kui eelnimetatud tingimused on täidetud, esitab prokurör kohtule taotluse kriminaalasja lahendamiseks käskmenetluses, kus menetlus ei toimu suuliselt, vaid kirjalikult. Kuna käskmenetlust kohaldatakse prokuratuuri taotlusel, ei ole süüdistataval õigus nõuda tema kriminaalasja lahendamist käskmenetluses.⁹¹

⁸⁸ Lõhmus, U., lk 218.

⁸⁹ *Ibidem*, lk 220.

⁹⁰ RKKKo 3-1-1-67-16 (03.10.2016), p 16.

⁹¹ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 251/1.

Kiirmenetlust kohaldatakse KrMS § 256¹ lg 1 järgi olukorras, kus isikut kahtlustatakse teise astme kuriteos ja kuriteo tõendamiseseme asjaolud on selged. Nimetatud sätte kohaselt lahendab kohus kriminaalasja kiirmenetluses prokuratuuri taotlusel, mis tuleb esitada 48 tunni jooksul alates isiku kahtlustatavana ülekuulamisest või tema kahtlustatavana kinnipidamisest. Kuna kiirmenetluses on süüdistatavale tagatud õigus avalikule kohtulikule arutelule ja soovi korral õigus küsitleda tunnistajaid, sarnaneb see kõikidest lihtmenetlusest kõige rohkem üldmenetlusega.⁹²

Lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehaline väärkohtlemine on teise astme kuritegu, kuna selle toimepanemise eest on karistusseadustikus ette nähtud rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus. Järelikult on perevägivalla juhtumite lahendamine võimalik nii lühi-, käsk- kui ka kiirmenetluses. KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud kuritegu ei ole välja toodud KrMS § 239 lg 2 p-i 1 loetelus, millega välistatakse teatud kuritegudes kokkuleppemenetluse kohaldamine. Seega on perevägivalla juhtumi lahendamine samuti võimalik kokkuleppemenetluses tingimusel, et sellega nõustuvad prokuratuur, süüdistatav ja kannatanu, tsiviilkostja või kolmas isik.

Kui prokuratuur on kriminaalasjas kogutud tõendite põhjal veendunud, et süüdistuse esitamine on põhjendatud, tuleb otsustada, mis liik menetluses kriminaalasi lahendada. Kui pooled ei saavuta kokkulepet või lihtmenetluste kohaldamise eeldused ei ole täidetud, tuleb kriminaalasja arutada üldmenetluses.⁹³ Eelnevat arvesse võttes saab öelda, et perevägivalla kriminaalasi saadetakse üldmenetluses kohtusse juhul, kui prokuratuur või süüdistatav ei ole nõus kokkuleppe- või lühimenetluse kohaldamisega. Vaatamata süüdistatava ja prokuratuuri nõusolekule võib kokkuleppemenetluse rakendamine perevägivalla juhtumis siiski olla välistatud, kui ohver ei nõustu kokkuleppemenetluse kohaldamisega. Lisaks eelnevale arutatakse perevägivalla juhtumit üldmenetluses, kui prokuröri hinnangul ei ole võimalik kohaldada käsk- või kiirmenetlust. Samuti juhul, kui isikule esitatakse süüdistus lisaks KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud kuriteole teistes kuritegudes, mille puhul on lihtmenetluste kohaldamine välistatud. Veel võib perevägivalla juhtumi üldmenetluse korras kohtusse saatmise põhjuseks olla asjaolu, et isikut puudutavas kriminaalasjas on mitu süüdistatavat, kes ei nõustu lihtmenetluste kohaldamisega või ei ole lihtmenetluste rakendamise eeldused täidetud.

⁹² Lõhmus, U., lk 221.

⁹³ Kangur, A., Kruusmaa, K-C., lk 14.

2.2.2 Süüdistatava vs ohvri õigused ja huvid üldmenetluses

Süüdistataval on EIÕK artikli 6 kohaselt õigus õiglasele kohtumenetlusele. Artikkel 6 lõike 1 järgi tähendab see süüdistatava õigust temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus. Kohtumenetlus on õiglane, kui seda juhtiv kohtunik on sõltumatu ja nii süüdistajal kui ka kaitsjal on võrdsed võimalused oma seisukohtade ning tõendite esitamiseks.⁹⁴ Vaatamata sellele, et õiglase kohtumenetluse põhimõtte algne eesmärk oli süüdistatava õiguste kaitsmine, on ajapikku seda mõjutanud liikumine kuriteoohvrite kaitseks.⁹⁵ Sellest tulenevalt ei ole õiglase kohtumenetluse põhimõtte tähtis üksnes süüdistatava õiguste tagamisel, vaid samuti kuriteoohvrite õiguste kaitsmisel.⁹⁶

EIÕK artikkel 6 lõikes 3 on loetelu õigustest, mis vähemalt peavad olema tagatud kuriteos süüdistatavale. Muuhulgas on artikkel 6 lõike 3 punkti c kohaselt süüdistataval õigus kaitsta end ise või valitud kaitsja abil ning vajadusel saada tasuta õigusabi. Lisaks on artikkel 6 lõike 3 punkti d järgi süüdistataval õigus küsitleda ise või lasta küsitleda tema vastu ütlusi andma kutsutud tunnistajaid. Samuti on süüdistataval õigus lasta omalt poolt kohale kutsuda tunnistajaid ja küsitleda neid tema vastu ütlusi andvate tunnistajatega võrdsetel tingimustel. Seejuures on oluline märkida, et tunnistaja mõiste on EIK praktika järgi autonoomne ja tunnistajana tuleb muuhulgas mõista kannatanut.⁹⁷ Samuti ei ole tunnistaja küsitlemine vajalik üksnes tõendi saamiseks, vaid aitab kontrollida ütluste usaldusväärsust.⁹⁸

Lisaks on EIK praktikas viidanud süüdistatava õigustele, mis otsesõnu artiklist 6 ei tulene, kuid samas on sellega seotud. Nendeks on muuhulgas õigus olla oma kohtuasja arutamisel kohtus ning õigus võistlevale menetlusele. Sellest tulenevalt tuleb tagada süüdistatava kohalolek kohtus menetlustoimingute ajal ja anda süüdistatavale võimalus esitada oma seisukohti. Seejuures saab süüdistatav esitada vastuväiteid vastaspoole seisukohtadele või esitatud tõenditele.⁹⁹

⁹⁴ Hashimy, S. Q. The Paradigm of Fair Trial in Adversarial System: A Legal Discourse. – International Journal of Law Management and Humanities, Vol. 6, Issue 2 (2023), lk 3308.

⁹⁵ Lõhmus, U., lk 48.

⁹⁶ Hashimy, S. Q., lk 3308.

⁹⁷ EIKo 10.05.2007, A. H. vs. Finland, p 10.

⁹⁸ Lõhmus, U., lk 257.

⁹⁹ EIKo 25.03.1998, Belziuk vs. Poland, p 37.

Kriminaalmenetluses on tihti konfliktid süüdistatava õiguste ja kannatanu huvide kaitsmise vahel.¹⁰⁰ Samas on EIK praktikas rõhutanud kannatanu ning tunnistaja elu, vabaduse ja turvalisuse kaitsmist kohtumenetluses vaatamata sellele, et EIÕK artiklis 6 ei ole seda otsesõnu sätestatud. Sellest tulenevalt tuleb süüdistatava ja kannatanu või tunnistaja huve kohtumenetluses omavahel kaaluda.¹⁰¹ Samas ei tähenda see, et kannatanu või tunnistaja õigused ja huvid on võrreldes süüdistatavaga tugevamad või nendega võrdsed. Teisalt ei tohi süüdistatava õiguste ning huvide eelistamine kohtumenetluses viia ohvri ja tunnistajate lugupidamatu kohtlemiseni.¹⁰²

Lähtudes kuriteoohvrite huvidest on Euroopa Liidus vastu võetud direktiiv 2012/29/EL¹⁰³, mis näeb ette miinimumnõuded ohvrite õiguste kaitsmiseks ja nende toetamiseks kriminaalmenetluses. Sellega seoses tuleb direktiivi kohaselt võtta kasutusele erimeetmed, mille eesmärk on näiteks välistada vahetu kokkupuude süüdistatavaga ja risküsitlus.¹⁰⁴ Nimetatud direktiivi artikkel 22 lõike 1 järgi on erisused tagatud kuriteoohvritele, kellel on tuvastatud eriline kaitsevajadus. Selleks tuleb artikkel 22 lõike 2 kohaselt võtta eelkõige arvesse kuriteoohvri isikuomadusi, kuriteo liik või laadi ning kuriteo asjaolusid. Lisaks on nimetatud artikli lõikes 3 välja toodud kuriteoohvrid, kellele tuleb kaitsevajaduse hindamisel erilist tähelepanu pöörata. Antud loetelus on muuhulgas nimetatud lähisuhtes toime pandud vägivalla ohvrid.

Erandeid kuriteoohvrite ja tunnistajate risküsitlemise õigusest kohtuistungil kinnitab ka EIK. See tähendab, et EIK tunnistab meetmeid, mille eesmärk on vältida süüdistatava ja ohvri või tunnistaja vastastamist, võimaldades samas jälgida kuriteoohvri ning tunnistaja käitumist või kuulata neid ütluste andmisel. Järelikult on üksikute süüdistatava kaitseõiguste piiramine lubatav.¹⁰⁵ Lisaks ei tähenda see tingimata EIÕK artikkel 6 lõike 1 rikkumist, kuna kohtumenetluse hindamisel tuleb arvestada kriminaalmenetlust tervikuna.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Lõhmus, U., lk 270.

¹⁰¹ EIKo 26.03.1996, *Doorson vs. The Netherlands*, p 70.

¹⁰² Lõhmus, U., lk 49.

¹⁰³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/29/EL, 25. oktoober 2012, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK. – L 315/57.

¹⁰⁴ Lõhmus, U., lk 266.

¹⁰⁵ *Ibidem*, lk 101, 270.

¹⁰⁶ EIKo 23.05.2017, *Van Wesenbeeck vs. Belgium*, p 62.

2.2.3 Meetmed kannatanu kaitsmiseks ja tema huvide tagamiseks üldmenetluses

Esiteks toetab kannatanu kaitsmist kohtumenetluses KrMS §-s 69 sätestatud kaugülekuulamise regulatsioon.¹⁰⁷ KrMS § 287 lg 5 järgi on tunnistajal, samuti kannatanul võimalik anda kohtulikult arutelul ütlusi kaugülekuulamise teel. Selleks on nimetatud sätte järgi vaja kohtu luba, mille kohus annab poole taotlusel või enda algatusel. KrMS § 69 lg 1 alusel võib menetleja korraldada kaugülekuulamise muuhulgas juhul, kui see on vajalik isiku huvide kaitseks.

Kaugülekuulamisena mõistetakse ütluste andmist telesilla abil või telefoni teel.¹⁰⁸ Ülekuulamine telesilla vahendusel tähendab seda, et kannatanu on väljaspool istungisaali ja tema ülekuulamine kantakse tehniliste vahendite abil üle saali, kus on kohus, prokurör ja teised menetlusosalised. Seega võib ütluste andja viibida teises kohtu ruumis või hoones.¹⁰⁹ Seejuures vastab ütluste andmine telesilla vahendusel kõige rohkem kaitse huvidele, kuna võimaldab jälgida kannatanu või tunnistaja kehakeelt, mis on tähtis ütluste usaldusväärsuse hindamisel.¹¹⁰ Kaugülekuulamine telefoni teel eeldab aga KrMS § 287 lg 5 järgi süüdistatava nõusolekut välja arvatud juhul, kui tunnistaja on leppenimega. Kui varasemalt ei olnud telefoni teel kaugülekuulamiseks nõutav süüdistatava nõusolek, siis 2020. aasta kriminaalmenetluse seadustiku muudatustega lisati see KrMS § 287 lg 5 sõnastusse, eesmärgiga tagada süüdistatava kaitseõigus.¹¹¹

Teiseks on ütluste andmisel kohtus võimalik kasutada varjavat vaheseina, mis samuti tuleneb KrMS § 287 lg-st 5. Samas ei ole nimetatud sättes täpsustatud, mis tingimustel on varjava vaheseina kasutamine õigustatud. Võib eeldada, et varjava vaheseina kasutamine on eeskätt kannatanu või tunnistaja huvide kaitsmiseks. Teisalt ei ole seadusandja piiranud kohtu või menetluse poolte võimalusi otsustada, millal on süüdistatava ja ohvri silmsidet välistava vaheseina kasutamine vajalik.¹¹²

¹⁰⁷ Lõhmus, U., lk 270.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 287/4.1.

¹¹⁰ Lõhmus, U., lk 271.

¹¹¹ Abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed) eelnõu seletuskiri. XIV Riigikogu koosseis 170 SE, lk 56. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/Abipolitseiniku%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(COVID-19%20haigust%20p%C3%B5hjustava%20viiruse%20SARS-Cov-2%20levikuga%20seotud%20meetmed/\(01.04.2026\)\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/Abipolitseiniku%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(COVID-19%20haigust%20p%C3%B5hjustava%20viiruse%20SARS-Cov-2%20levikuga%20seotud%20meetmed/(01.04.2026)))

¹¹² Lõhmus, U., lk 271.

Kolmandaks on kuriteoohvri kaitsmise meetmeks kannatanu ütluste videosalvestamine ja salvestuse kasutamine tõendina kohtulikul arutelul. See on seotud lapsohvrite ehk alla 18-aastaste isikute ülekuulamisega.¹¹³ Näiteks võib kohus KrMS § 290¹ lg-s 1 sätestatud juhtudel kohtumenetluse poole taotlusel jätta alaealise tunnistaja ja kannatanu kohtusse kutsumata ning lubada esitada tõendina kohtueelses menetluses antud ütlused. Muuhulgas on see lubatud olukorras, kus tunnistaja on noorem kui 14-aastane ning ülekuulamine on seotud perevägivallaga (KrMS § 290¹ lg 1 p 2). Kuigi oluline on leida tasakaal kaitse ja lapsohvri huvide vahel, peavad süüdistatavale olema tagatud kaitseõiguse miinimumnõuded.¹¹⁴ Sellest tulenevalt tuleb süüdistatavale anda võimalus küsida ütluste andjalt küsimusi ning seda kas ütluste andmise ajal või pärast seda.¹¹⁵

Lisaks eelnevale on kannatanu huve arvestades KrMS § 290 lg 1 järgi välistatud alla 14-aastase tunnistaja, samuti kannatanu risküsitlemine. Lisaks on KrMS § 290 lg 2 kohaselt kohtul võimalik kaasata alla 14-aastase kannatanu ülekuulamisse lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja, õpetaja või psühholoog, kes võib ülekuulatavale esitada küsimusi kohtuniku loal. Veel on KrMS § 291¹ alusel kohtul õigus jätta kannatanu risküsitlemata ja võtta tõendina vastu tema kohtueelses menetluses antud ütlused, kui sellega nõustuvad prokuratuur, süüdistatav ja kaitsja. Samas kui kannatanu peab kohtus risküsitluse teel ütlusi andma, siis KrMS § 288 lg 5 järgi on kohtul õigus jätta kohtumenetluse poole taotlusel risküsitluse käigus kõrvale küsimus, mis on lubamatu või asjakohatu. Samuti võib kohus omal algatusel jätta kõrvale tunnistaja väärikust alandava küsimuse. Lubamatu on näiteks küsimus süüdistatava või kannatanu kõlbeliste omaduste kohta, kui see ei ole kriminaalasja lahendamiseks vajalik.¹¹⁶ Asjakohatutel küsimustel puudub seos tõendamiseseme asjaoludega või need ei aita kaasa ütluste usaldusväärsuse hindamisele.¹¹⁷ Seejuures tuleb rõhutada, et tunnistaja ja kannatanu vaimset või füüsilist seisundit arvestades on kohtul õigus ka keelata risküsitlus ning küsitleda ülekuulatavat ise omal algatusel või kohtumenetluse poolte koostatud kirjalike küsimuste alusel (KrMS § 288 lg 7).

Kohtulikul arutelul ütluste andmisega seoses on tähtis märkida, et teatud juhtudel on kannatanul õigus keelduda ütluste andmisest. KrMS § 38 lg 1 p 3 näeb ette kannatanu õiguse keelduda ütluste andmisest KrMS §-des 71-73 sätestatud alusel. KrMS § 71 reguleerib ütluste andmisest keeldumist

¹¹³ *Ibidem.*

¹¹⁴ *Ibidem.*

¹¹⁵ EIKo 28.09.2010, A. S. vs. Finland, p 53.

¹¹⁶ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 288/8.1.

¹¹⁷ *Ibidem*, § 288/8.4.

isiklikel põhjustel. See tuleneb põhiseaduse¹¹⁸ § 22 lg-st 3, mille kohaselt ei tohi kedagi sundida tunnistama iseenda või oma lähedase vastu.¹¹⁹ Seega on KrMS § 71 lg 1 p-de 1-5 järgi õigus keelduda tunnistajana ütluste andmisest kahtlustatava või süüdistatava:

- 1) alanejal ja ülenejal sugulasel;
- 2) õel, poolõel, vennal, poolvennal või isikul, kes on või on olnud abielus või registreeritud kooselus kahtlustatava või süüdistatava õe, poolõe, venna või poolvennaga;
- 3) võõras- või kasuvanemal, võõras- või kasulapsel;
- 4) lapsendajal ja lapsendatul;
- 5) abikaasal, registreeritud elukaaslasel, püsivas kooselus oleval isikul ja tema vanemal, sealhulgas pärast abielu, kooselulepingu või püsiva kooselu lõppemist.

Lisaks on KrMS § 71 lg 2 p 1 kohaselt tunnistajal õigus keelduda ütluste andmisest ka siis, kui need võivad süüstada teda ennast või KrMS § 71 lg-s 1 nimetatud isikuid. Kuna perevägivalla juhtumites on kahtlustatav või süüdistatav ohvriga lähi- või sõltuvussuhtes olev isik, siis on kannatanul seadusest tulenev õigus keelduda juhtunu kohta nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses ütluste andmisest.

Kui perevägivalla ohver on andnud kohtueelses menetluses ütlusi, aga kohtulikult arutelul kasutab õigust ütlusi mitte anda, võib kohus KrMS § 291 lg 1 p 2 alusel võtta kohtumenetluse poole taotlusel tõendina vastu tema varem antud ütlused. Samas eeldab see kuriteoohvri kohtusse ilmutumist, kus kohus selgitab talle tema õigusi kohtumenetluses ja hoiatab teadvalt valeütluste andmise eest.¹²⁰ Lisaks peavad deponeerimata ütluste vastuvõtmiseks olema täidetud kõik KrMS § 291 lg 3 p-des 1-4 nimetatud tingimused:

- 1) ütluste andmise asjaolud ning tunnistaja isik ei anna alust kahelda tõendi usaldusväärsuses;
- 2) kohtumenetluse pool on taotlenud ütluste tõendina vastuvõtmist kriminaalasja kui terviku seisukohalt olulise asjaolu tõendamiseks;
- 3) tõendi taotleja vastaspoollel oli küllaldane võimalus esitada neile ütlustele vastuväiteid;
- 4) ütlused on saadud isiku vahetult või audio-videosalvestatud kaugülekuulamiseel.

¹¹⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 3.

¹¹⁹ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 71/1.

¹²⁰ RKKKo 3-1-1-45-07 (15.10.2007), p 17.2.

EIK praktika järgi on tunnistaja kohtueelses menetluses antud ütluste kasutamine kohtus tõendina lubatav ka juhul, kui tunnistaja keeldub ütluste andmisest hirmu tõttu, mille on põhjistanud süüdistatav või tema juhiste järgi tegutsevad isikud. Nimetatud olukorras on varasemalt antud ütluste kasutamine tõendina lubatav sõltumata süüdistatava võimalusest tunnistajat küsitleda ning seda isegi juhul, kui antud tõend on isiku süüdimõistmisel ainus või määrava tähtsusega. Lisaks võib tunnistaja keelduda kohtulikult arutamisel ütluste andmisest üldise hirmu tõttu, mida ei ole vahetult põhjistanud süüdistatav. Kuigi kohus võib seda kohtueelses menetluses antud ütluste kasutamise üle otsustamisel arvestada, ei ole piisav üksnes subjektiivse hirmu tuvastamine. Sellest tulenevalt peab kohus hindama, kas tunnistajal on hirmu tundmiseks objektiivseid põhjuseid ning kas seda kinnitavad tõendid.¹²¹

Riigikohtu praktika kohaselt ei anna tunnistaja hirm ja selle tõttu kohtumenetluses ütluste andmisest keeldumine reeglina alust avaldada tema kohtueelses menetluses antud ütlusi.¹²² Samas ei ole Riigikohus selgitanud erandeid, mis õigustavad hirmu tõttu ütluste andmisest keeldunud tunnistaja kohtueelses menetluses antud ütluste kasutamist tõendina. Sellest tulenevalt on kohtulikult arutelul välistatud tunnistaja eeluurimisel antud ütluste kasutamine, kui tunnistaja on keeldunud kohtus ütluste andmisest hirmu tõttu ning seda sõltumata ohu tõsidusest tunnistaja elu või tervisele.¹²³

2.3 Perevägivalla juhtumite lahendamine üldmenetluses

2024. aastal lahendati maakohtutes kokku 3132 kriminaalasja. Neist 78% lahendati kokkuleppemenetluses, 13% lühimenetluses, 8% üldmenetluses ja veidi enam kui 1% käskmenetluses.¹²⁴ Seega enamus kriminaalasjadest lahendatakse ära lihtmenetlustes ja vaid väike osa kriminaalasjadest saadetakse kohtusse üldmenetluses. Seda kinnitab 2019. aasta statistika kohtusse saadetud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumite kohta. Selle järgi saadeti kohtusse KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud juhtumites kokkuleppemenetluses 62%, lühimenetluses 6%, kiirmenetluses 15% ja üldmenetluses 15% süüdistatavatest. Seejuures moodustasid psühhiaatrilise sundravi menetlused 2% juhtumitest.

¹²¹ EIKo 15.12.2011, *Al-Khawaja and Tahery vs. The United Kingdom*, p 123-124.

¹²² RKKKo 3-1-1-89-12 (18.02.2013), p 12.

¹²³ Lõhmus, U., lk 278.

¹²⁴ Kuritegevus Eestis 2024. Justiits- ja Digiministeerium. – <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2024/kriminaalmenetlus.html> (07.02.2026).

Esiteks on üldmenetlusse saadetud kriminaalasjade väike osakaal tingitud kriminaalpoliitika muudatustest, mis on toonud kaasa liikumine kuriteoelise ühiskonna poole. See tähendab, et karistamise asemel on tähelepanu pööratud kuritegude ennetamisele. Järelikult on kuriteoeline mudel võrreldes kuriteojärgse mudeliga, mille keskmes on politsei, kriminaalmenetlus, kohtud ja karistused - suunatud tulevikus tekkida võiva kahju ärahoidmisele. Sellest tulenevalt on kriminaalpoliitika eesmärk ajas muutunud, keskendudes isiku karistamise asemel ohtude ja riskide kindlakstegemisele ning nende maandamisele.¹²⁵

Teiseks on üldmenetlusse saadetud kriminaalasjade väikese arvu põhjuseks üldine suundumus, mille järgi lahendatakse võimalusel kriminaalasjad ära prokuratuuris, jõudmata seega kohtusse.¹²⁶ KrMS § 6 kohaselt kehtib Eestis kriminaalmenetluse kohustuslikkuse ehk legaliteedi põhimõte, mille järgi on kuriteo asjaolude ilmnemisel uurimisasutus ja prokuratuur kohustatud toimetama kriminaalmenetlust, kui puuduvad kriminaalmenetlust välistavad asjaolud või puudub alus kriminaalmenetlust lõpetada. Seega tuleb lisaks legaliteedi põhimõttele KrMS §-st 6 esile oportuuniteedi põhimõte, mis tähendab kriminaalmenetluse lõpetamist otstarbekuse kaalutlustel.¹²⁷ Kuna nii inim- kui ka materiaalsed ressursid on piiratud, siis on oportuuniteedipõhimõtte eesmärk olemasolevate ressursside optimaalne jaotus. Lisaks ei suuda riik paratamatult kõikidele õigusrikkumistele võrdset tähelepanu pöörata ja seega aitab otstarbekuse põhimõte keskenduda just raskemate ja keerulisemate kuritegude menetlemisele.¹²⁸ Samuti võimaldab otstarbekuse printsiibi alusel kriminaalmenetluse lõpetamine hoiduda karistuse kohaldamisest olukorras, kus see ei ole üld- ega eripreventiivsetel eesmärkidel ilmtingimata nõutav.¹²⁹

2022. aastal avaldas Euroopa Nõukogu naistevastase- ja perevägivallaga võitlemise ekspertrühm (edaspidi GREVIO) hinnangu, milles analüüsis Istanbuli konventsioonist tulenevate nõuete täitmist Eestis.¹³⁰ Esmalt tõi GREVIO välja, et vaatamata kõrgele usaldusele politseisüsteemi vastu on Eestis jätkuvalt suhteliselt vähe teateid naistevastase vägivalla juhtumitest. Seetõttu on õigussüsteemi ja selle ametnike reageerimine ja suhtumine ohvritesse väga olulisel kohal, kuna võivad mõjutada ohvri pöördumist õiguskaitseasutuste poole tulevikus või tema osalemist

¹²⁵ Lõhmus, U., lk 39-40.

¹²⁶ *Ibidem*, lk 41.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 202/2.1.

¹²⁹ *Ibidem*, § 202/2.3.

¹³⁰ GREVIO (lähteolukorra) hindamisaruanne Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni sätete rakendamiseks võetud seadusandlike ja muude meetmete kohta. Eesti (2022), lk 3. – https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2024-02/GREVIO%201%C3%A4hteolukorra%20hindamisaruanne_Eesti_2022.pdf (22.03.2026).

kohtumenetluses.¹³¹ Lisaks märkis GREVIO, et kohtusse saadetud perevägivalla juhtumite väike arv viitab sellele, et kriminaalmenetlus ja süüdistuse esitamine perevägivalla juhtumites on Eestis pigem erandlik. Samas tõi ekspertrühm välja, et kuna Istanbuli konventsiooni kohaselt tuleb kriminaalmenetluses otsuste tegemisel seada esikohale ohvrite turvalisus, siis tuleb perevägivalla juhtumite lahendamist väljaspool liht- või üldmenetlust põhjalikult kaaluda. Kuigi kriminaalmenetlus ei ole ainus viis naistevastase- ja perevägivalla juhtumite ennetamiseks, on kuritegude eest vastutusele võtmine tähtis, rõhutades antud liiki vägivalla vastuvõetamatust.¹³²

Sõltuvalt kriminaalmenetluse mudelist võib kohtumenetlusel olla erinev mõju ohvri vaimsele tervisele ja heaolule. Näiteks on leitud, et võrreldes võistleva menetlusega on inkvisitsiooniline menetlus rohkem suunatud ohvri õiguste ja huvide tagamisele. Seda põhjusel, et kohtuniku aktiivne roll tõe väljaselgitamisel aitab ohvris tekitada tunnet, et ta saab õigussüsteemist rohkem abi. Seevastu kohtuniku passiivne roll võistlevas menetluses võib panna ohvrit tundma, et ta ei ole kohtus piisavalt ära kuulatud.¹³³

Teisalt on leitud, et võistlevas menetluses on menetluslik õiglus paremini tagatud kui inkvisitsioonilises menetluses. See tuleneb süüdistaja ja kaitsja rollist esitada tõendeid ja enda seisukohti, sealhulgas vastaspoole esitatud argumentide kohta. Seega võib võistleva menetluse tulemuseks olla õiglasem kohtuotsus. Samas ei ole antud järelduse tegemisel arvestatud kuriteoohvrite õigusi ja huve. Hinnates võistleva menetluse mõju kuriteoohvritele ei saa jätta tähelepanuta, et tihti nimetatakse võistlevat menetlust pooltevaheliseks võistluseks. Seetõttu võidakse võistlevas menetluses tõe kindlakstegemise asemel keskenduda vastaspoole seisukohtade ja tõendite vaidlustamisele, mis ühtlasi võib ohvrite jaoks tähendada keerulisi olukordi kohtumenetluses.¹³⁴

Kuigi kohtumenetlus võib kuriteoohvrile avaldada positiivset mõju, võivad eriti võistlevas menetluses esinevad negatiivsed aspektid seda ületada.¹³⁵ Sellega seoses keskendub magistritöö järgmine osa üldmenetluse positiivsetele ja negatiivsetele külgedele vaadatuna perevägivalla ohvri

¹³¹ *Ibidem*, lk 53, p 205.

¹³² *Ibidem*, lk 55, p 211.

¹³³ Laxminarayan, M. Psychological effects of criminal proceedings through contact with the judge: the moderating effect of legal system structure. – *Psychology, Crime & Law*, Vol. 20, Issue 8 (2014), lk 781-782.

¹³⁴ *Ibidem*, lk 784-785.

¹³⁵ *Ibidem*, lk 792.

seisukohast. Lisaks hinnatakse, kuidas perevägivalla juhtumite lahendamine üldmenetluses on kooskõlas Istanbuli konventsioonist tulenevate nõuetega.

2.3.1 Pooltargumendid perevägivalla juhtumite lahendamiseks üldmenetluses

Õiguskaitseasutuste sekkumine aitab tugevdada ohvri vastupanu perevägivallale. Lisaks võib õigussüsteemis osalemine aidata ohvril taastada enda elu üle kontroll.¹³⁶ Samuti võib kriminaalmenetluses osalemine parandada ohvri vaimset tervist.¹³⁷ Vaimse tervise tugevdamine on tähtis, sest kuigi perevägivald kahjustab nii ohvrite füüsilist kui ka vaimset tervist, mõjutab eeskätt vaimse heaolu halvenemine ohvreid kõige rohkem.¹³⁸ Seda põhjusel, et vägivalla all kannatamine võib põhjustada erinevaid vaimse tervise probleeme, sealhulgas depressiooni ja ärevushäireid ning viia mõnuainete kuritarvitamiseni.¹³⁹ Lisaks võib ohvril tekkida pidev hirm enda partneri ees, samuti madal enesehinnang ja süü- ning häbitunne, mis omakorda soodustavad traumajärgse stressihäire tekkimist.¹⁴⁰ Positiivne kohtlemine õigussüsteemis aitab aga vähendada ohvrite traumajärgset stressitaset. Samuti suurendab kannatanu huvidega arvestamine ohvri valmisolekut pöörduda tulevikus kuriteo ohvriks langemisel õiguskaitseasutuste poole abi saamiseks.¹⁴¹ Seega ei pruugi kriminaalmenetluses osalemine tähendada ohvri jaoks üksnes trauma taaskogemist, vaid võib aidata ohvril kuriteoga põhjustatud kannatustest paremini taastuda.¹⁴²

Vägivallatsejale süüdistuse esitamine ja tema vastutusele võtmine aitab ohvril omistada süüd kuriteo toimepanijale.¹⁴³ Samuti aitab õiguskaitseasutuste sekkumine taastada ohvri usaldust ühiskonna vastu, mis ei saa tekkida juhul, kui vägivallatseja ei vastuta oma tegude eest.¹⁴⁴ Samas mõjub kriminaalmenetlus ohvrile positiivselt tingimusel, et nii kohtueelses menetluses kui ka kohtulikul arutelul on kannatanu huvid olulisel kohal. Näiteks tähendab see seda, et õigussüsteemi poole pöördunud kuriteo ohvrile selgitatakse eesootavat menetlust. Samuti peab õigussüsteem

¹³⁶ Osborn, M., Rajah, V. Understanding Formal Responses to Intimate Partner Violence and Women's Resistance Processes: A Scoping Review. – Trauma Violence & Abuse, Vol. 23, Issue 5 (2022), lk 1408-1409.

¹³⁷ Laxminarayan, M., lk 782-783.

¹³⁸ Ali, P. A. jt. Judicial Actors' Understanding of the Mental Health Impacts of Intimate Partner Violence: A Scoping Review. – Trauma Violence & Abuse, Vol. 25, Issue 4 (2024), lk 3165.

¹³⁹ King, D. J., King, J. D., lk 20.

¹⁴⁰ Ali, P. A. jt., lk 3165.

¹⁴¹ Clemente, M., Padilla-Racero, D. The Effects of the Justice System on Mental Health. – Psychiatry, Psychology and Law, Vol. 27, Issue 5 (2020), lk 868-869.

¹⁴² Laxminarayan, M., lk 782-783.

¹⁴³ Hartley, C. C. A Therapeutic Jurisprudence Approach to the Trial Process in Domestic Violence Felony Trials. – Violence Against Women, Vol. 9, Issue 4 (2003), lk 417.

¹⁴⁴ Herman, J. L. The Mental Health of Crime Victims: Impact of Legal Intervention. – Journal of Traumatic Stress, Vol. 16, Issue 2 (2003), lk 160-161.

väljendama ohvri suhtes hoolivust ja empaatiat. See aitab tekitada kannatanus tunnet, et ta on õigussüsteemis õiglaselt ja võrdselt koheldud ning temasse suhtutakse eelarvamusteta.¹⁴⁵

Lisaks soodustab ohvri vaimse tervise paranemist kohtumenetluse tajumine õiglasena.¹⁴⁶ Samuti tähendab õiglane menetlus ohvri jaoks õiglast lõpptulemust. Esiteks sõltub see sellest, kas ja kui palju saab ohver väljendada õiguskaitseasutustele enda soove ning kui palju neid arvestatakse. Seega on tähtis, kui palju on kannatanul kriminaalmenetluses otsustusõigust. Teiseks on oluline menetluse täpsus. Ohver tajub menetluse lõpptulemust ebaõiglasena, kui see põhineb tegelikkusele mittevastaval või ebatäpsel teabel. Sellest tulenevalt on tähtis, et kohtumenetluses jäetaks kõrvale ebausaldusväärsed või menetluse seisukohast tähtsusetud tõendid. Viimaks on oluline suhtumine ohvrisse. See tähendab, kuidas kannatanut kohtulikult arutelul koheldakse ning kuidas temaga selle käigus suheldakse.¹⁴⁷

Magistritöö autor nõustub eelnevalt leitud positiivsete külgedega, mida kriminaalasja lahendamine üldmenetluses võib perevägivalla ohvri jaoks tähendada. Magistritöö autori arvates on vägivallatseja süü omistamisele kaasa aitamine eriti perevägivalla juhtumites olulisel kohal. Eelnevalt on välja toodud, et perevägivalda iseloomustab võim ja kontroll ohvri üle, mida seejuures on võimalik saavutada ohvriga manipuleerides. Sellega seoses võib vägivallatseja käitumine tekitada ohvris tunnet, et viimane on vägivaldses käitumises süüdi. Seega perevägivalda puudutava kriminaalasja kohtusse saatmine ja süüdistatava vastutusele võtmine võib aidata ohvril vähendada enesesüüdistusi. Lisaks nõustub magistritöö autor, et kohtulik arutelu võib mõjuda ohvrile positiivselt samuti juhul, kui kohtumenetlus ei lõpe süüdimõistva otsusega. Näiteks võib süüdistatava tegevuse analüüsimine kohtus aidata ohvril märgata vägivallatseja käitumises iseärasusi, millele ohver ei ole varem tähelepanu pööranud. See võib aidata ohvril mõista, kuidas temaga on manipuleeritud ja kuidas ohver on allutatud partneri kontrollile.

¹⁴⁵ Clemente, M., Padilla-Racero, D., lk 867.

¹⁴⁶ *Ibidem*, lk 869.

¹⁴⁷ Laxminarayan, M., lk 783-784.

2.3.2 Vastuargumendid perevägivalla juhtumite lahendamiseks üldmenetluses

2.3.2.1 Kannatanu taasohvristamine

Kuigi Istanbuli konventsiooni artikkel 56 lõike 1 punkti a järgi tuleb kohtumenetluses ohvri õiguste ja huvide kaitsmiseks välistada ohvri korduv viktimiseerimine, ei ole kriminaalmenetluses kannatanu taasohvristamine välistatud. Taasohvristamist defineeritakse läbi sellega kaasnevate negatiivsete tagajärgede. Seega tähendab see kannatusi, mida ohvrile seoses kuriteo menetlemisega põhjustatakse. Teisene ohvristamine tekib juhul, kui ohvril on õigussüsteemi suhtes teatud ootused, kuid need ei vasta tegelikkusele. Näiteks ohvri kogetud füüsilisi kannatusi või vaimseid läbielamisi ei usuta või ei mõisteta ohvri jaoks piisavalt. Seetõttu võib ohver tunda end õigussüsteemis kõrvalejäetuna ja kaotada usu õigussüsteemi vastu. Samuti võib taasohvristamine olla ohvri jaoks negatiivsem kui esmane kuriteo ohvriks langemine, kuna suurendab kuriteoga põhjustatud kahju veelgi.¹⁴⁸

Kannatanu taasohvristamist põhjustavad õigussüsteemi ametnikud või selle teised osalised, kellel puuduvad teadmised ja väljaõpe selle vältimiseks.¹⁴⁹ Näiteks kogeb kannatanu taasohvristamist, kui ta tunneb kohtuprotsessis ära käitumismustreid, mis on omased teda väärkohelnud isikule.¹⁵⁰ Samuti võib taasohvristamine tuleneda negatiivsetest ja hukkamõistvatest hoiakutest ohvri suhtes.¹⁵¹ Eelnev võib ohvrit uuesti traumeerida ja kokkuvõttes tugevdada ohvri ja süüdistatava vahelist võimudünaamikat.¹⁵²

Taasohvristamine esineb eriti võistlevas menetluses.¹⁵³ Näiteks ütluste andmine kohtulikul arutelul suurendab ohvri jaoks kohtumenetluses osalemisega kaasnevat stressi. Seda kinnitab asjaolu, et kohtus ütluste andmine on tavaliselt põhjus, miks ohver kohtumenetlust kardab.¹⁵⁴ Lisaks tähendab kohtus ütluste andmine ohvri jaoks uuesti kuriteoga tekitatud kahju ja kannatuste läbielamist.

¹⁴⁸ Clemente, M., Padilla-Racero D., lk 866.

¹⁴⁹ *Ibidem*.

¹⁵⁰ Ali, P. A. jt., lk 3165.

¹⁵¹ Mulder, E., Pemberton, A. Bringing injustice back in: Secondary victimization as epistemic injustice. – *Criminology & Criminal Justice*. Vol. 25, Issue 4 (2025), lk 1184.

¹⁵² Ali, P. A. jt., lk 3165.

¹⁵³ Mulder, E., lk 1184.

¹⁵⁴ Ellison, L. Prosecuting Domestic Violence without Victim Participation. – *The Modern Law Review*, Vol. 65, Issue 6 (2002), lk 849.

Samuti toimub taasohvristamine eriti siis, kui risküsitlus on ohvri suhtes ründav ja tema ütluste usaldusväärsus seatakse kohtumenetluses kahtluse alla.¹⁵⁵

Magistritöö autor on seisukohal, et perevägivalla juhtumite lahendamine üldmenetluses võib tähendada kannatanu taasohvristamist ja selle riski suurendavad üldmenetluses kehtivad põhimõtted. Näiteks vaatamata sellele, et ohver on kohtueelses menetluses ütlused andnud, kuulatakse ta kohtus risküsitluse teel uuesti üle. Seega peab ohver veelkord läbi elama kuriteo sündmusi ja meelde tuletama kuriteoga tekitatud kahju ning seda pingelises olukorras. Autori arvates aitab õigus keelduda kohtus ütluste andmisest kaitsta perevägivalla ohvri huve kohtumenetluses. Samas võib autori hinnangul taasohvristamine tuleneda nii kannatanu kohtus kui ka kohtueelses menetluses antud ning kohtus avaldatud ütluste usaldusväärsuses kahtlemisest, mis autori arvates mõjutab eriti perevägivalla ohvreid negatiivselt. Näiteks võib ohver perevägivalla olemust arvestades enne õiguskaitseasutuste poole pöördumist tunda, et tema on juhtunud süüdi. Autori hinnangul võib kohtus ütluste ebausaldusväärsuseks tunnistamine ohvri enesesüüdistusi süvendada.

Magistritöö autor on seisukohal, et teadmised perevägivalla olemusest ja selle mõjust ohvrile aitavad vältida taasohvristamist, mis muuhulgas võib tuleneda kannatanu ütluste ebausaldusväärsuseks tunnistamisest. Näiteks on leitud, et perevägivalla ohvrid on kohtulikult arutelul esineva psühholoogilise surve suhtes eriti haavatavad.¹⁵⁶ Seepärast on tähtis mõista, kuidas ohvri kogetud trauma võib mõjutada tema käitumist ja enese väljendamist kohtusaalis, mis omakorda võivad olla määravad ohvri ütluste usaldusväärsuse hindamisel. Näiteks võib ohver enda väärkohtlemist kirjeldades näida kõrvaltvaatajale emotsioonitu või vastupidi, muutuda rahutuks. Lisaks võivad kannatanu ütluse andmist mõjutada vägivaldlatseja kohaolek kohtusaalis, tema solvangud või pilgud ohvri suunas.¹⁵⁷

Samuti on oluline teada põhjuseid, miks kannatanu ütlused kriminaalmenetluses võivad erineda või olla vastuolulised. Näiteks on üks kannatanu ütluste vastuolulisuse põhjus toimunu eitamine (inglise keeles *false denial*). See tähendab, et algselt perevägivalda eitanud ohvrid unustavad vägivalla kohta rohkem üksikasju võrreldes nendega, kes terve menetluse vältel on jaatanud nende

¹⁵⁵ Wilson, L. A. The Rights of Victims vs the Rights of the Accused: Striking a Balance between the Rights of Victims and Accused Persons in the International Criminal Justice Setting. – University of Western Australia Law Review, Vol. 38, Issue 2 (2015), lk 154.

¹⁵⁶ Ellison, L., lk 849.

¹⁵⁷ King, D. J., King, J. D., lk 30.

suhtes vägivalda kasutamist. Sellest tulenevalt võivad algselt perevägivalda eitanud ohvrite kohtueelses menetluses antud ütlused erineda kohtumenetluses räägitust. Seega on tähtis mõista, kuidas ohvri varasem käitumine menetluses võib mõjutada tema kohtus antud ütlusi ja sealhulgas nende usaldusväärsust, mis on kokkuvõttes tähtis vältimaks kannatanu taasohvristamist.¹⁵⁸

2.3.2.2 Kannatanu roll üldmenetluses

Kohtumenetluses osalemine põhjustab kuriteo ohvrile emotsionaalset stressi. Selle tekkimist soodustab vastuolu ohvri vajaduste ja kohtumenetluses kehtivate põhimõtete ning nõuete vahel. Kannatanu jaoks on pärast kuriteo ohvriks langemist tähtis saada tuge ja tunnustust, sealhulgas julguse eest enda läbielamistest rääkida. Samas on üks kohtuliku arutelu eesmärkidest ohvri ütluste usaldusväärsuse kontrollimine, mis võib ohvri jaoks tähendada tema ütlustes kahtlemist. Lisaks on pärast kuriteo ohvriks langemist oluline toetada ohvrit oma elu üle võimu ja kontrolli saavutamisel. Samas ei pruugi kohtumenetluses osalemine antud eesmärki täita. Seda põhjusel, et kohtumenetluses osalemine tähendab ohvri jaoks allumist reeglitele ja toimingutele, mida ohver ei pruugi mõista ning mille üle puudub tal kontroll. Näiteks kuigi ohvri jaoks on tähtis rääkida kogetud vägivallast enda valitud vormis ja viisil, siis kohtus peab ta juhtunu kohta ütlusi andma risküsitluse käigus esitatud küsimustele vastates. Seejuures võib risküsitlus takistada ohvril juhtunust sisuka ja tervikliku loo rääkimist.¹⁵⁹

Lisaks on võistlevas menetluses ohvri roll piiratud. See tähendab, et kohtulikul arutelul on kuriteo ohver tunnistaja rollis, andes juhtunu kohta selgitusi risküsitluse käigus esitatud küsimustele vastates. Sellest tulenevalt võib ohver tunda end kohtumenetluses kõrvalejätuna, kuigi ohvri huve arvestades on tähtis tema asetamine kohtuliku arutelu keskmesse. Samuti võib ohvri jaoks olla probleemne, kui süüdistus on vägivallatsejale esitatud ühes või mõnes episoodis, kuid väärkohtlemine on kestnud aastaid. Seetõttu võidakse kohtumenetluses keskenduda üksnes süüdistuses nimetatud juhtumite faktilistele asjaoludele, jättes ohvri ning vägivallatseja vahelise suhte üldise seisu teisejärguliseks.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Bücken, C. A., Goetschalckx, C. Victims who falsely deny: memory impacts of false denials of a simulated domestic abuse narrative. – Psychology, Crime & Law. Nov. (2025), lk 18.

¹⁵⁹ Herman, J. L., lk 159-160.

¹⁶⁰ Hartley, C. C., lk 413.

Istanbuli konventsiooni artikkel 56 lõike 1 punkti c järgi tuleb kohtumenetluses tagada ohvri võimalus olla ära kuulatud, esitada tõendeid, oma seisukohti, vajadusi ja probleeme ka otse või vahendaja kaudu ning et neid arvestatakse. Magistritöö autor on seisukohal, et eelnev viitab perevägivalla ohvri aktiivsele rollile kohtumenetluses. Kui üldmenetluses keskendutakse üksnes süüdistatavale ja ohvrise suhtutakse kui tõendiallikasse, võivad ohvri huvid ja vajadused jääda kohtumenetluses teisejärguliseks. Kui ohver tunneb end kohtus kõrvalejätuna, võib ta autori hinnangul kaotada usalduse õigussüsteemi vastu. Seetõttu ei pruugi perevägivalla ohver tulevikus pöörduda õigussüsteemi poole abi saamiseks. See omakorda takistab perevägivalla ennetamist ja likvideerimist, mis samas on Istanbuli konventsioonist tulenev eesmärk.

2.3.2.3 Suhtumine ohvrise

Kohtumenetlus võib kannatanu jaoks olla negatiivne tulenevalt õigussüsteemi osalejate suhtumisest. Esiteks on kannatanu jaoks negatiivne tema kujutamine tegutsemisvõimetuna. Lisaks ei ole kannatanu huvides, kui süüdistaja rõhutab juhtunu kirjeldamisel kannatanu ohvri staatust, eesmärgiga suurendada kaastunnet ohvri vastu. Samuti võidakse ohvri staatust kasutada ära süüdistatavale nõutava karmima karistuse põhjendamisel. Eeltoodud lähenemine ei ole kannatanu huvides, kuna mõjutab negatiivselt ohvri püüdlusi seista vastu tema suhtes kasutatud vägivallale.¹⁶¹

Lisaks mõjutab ohvrit negatiivselt kaitsja suhtumine, mis võib olla ründav. Näiteks võib kaitse pool viidata kannatanu varasemale negatiivsele käitumisele, kasutades seda ühtlasi ohvri ütluste ebausaldusväärsuse põhjendamisel. Näiteks perevägivalla põhjustena võidakse välja tuua ohvri liigset emotsionaalsust, kontrollimatut käitumist või sõltuvust mõnuainetest. Kui kannatanu ei ole varem perevägivalla juhtumites abi kutsunud või õigussüsteemi poole pöördunud, võidakse kahelda tema eesmärgides kohtumenetluses ja kasutada seda ära ohvri ütluste usaldusväärsuse kahtluse alla seadmisel. Sellest tulenevalt tuleb tagada õiguskaitseasutuste ametnike teadlikkus põhjustest, miks perevägivalla ohvritel on keeruline abi leida või vägivallatseja juurest lahkuda. Tavapäraselt tuleneb see ohvri hirmust, mida vägivallatseja võib tulevikus teha, võttes arvesse tema varasemat käitumist kannatanu suhtes.¹⁶²

¹⁶¹ Osborn, M., Rajah, V., lk 1410.

¹⁶² Hartley, C. C., lk 415-416.

Magistritöö autor on seisukohal, et võistleva menetluse olemus soodustab negatiivset suhtumist kuriteo ohvrisse. Eelnevalt on leitud, et võistlevat menetlust nimetatakse pooltevaheliseks võistluseks, mille eesmärk tõe väljaselgitamise asemel võib olla vastaspoole tõendite ja seisukohtade vaidlustamine, sealhulgas nende usaldusväärsuses kahtlemine. Sellest tulenevalt võib süüdistatava esindaja suhtuda perevägivalla ohvrisse negatiivselt või ründavalt. Samuti ei ole välistatud, et riiklik süüdistaja juhib oma seisukohtade kaitsmisel tähelepanu ohvri staatusele, võttes arvesse ka perevägivalla keerulist olemust. Magistritöö autori hinnangul on eeltoodud vastuolus kannatanu huvide kaitsmisega, mida samas tuleb Istanbuli konventsiooni kohaselt kohtumenetluses tagada.

2.3.2.4 Jätkuv vägivald ja probleemid ohvri turvalisusega

Kriminaalmenetluses võib kuriteo ohver tunda end ebaturvaliselt ja vägivallatsemise, eelkõige psüühiline vägivald võib ohvri suhtes jätkuda. Näiteks perevägivalla juhtumites võib vägivallatseja kasutada ära ohvri üle saavutatud võimu ning ohvrit menetluse käigus manipuleerida ja teda ähvardada muuhulgas selleks, et viimane loobuks on ütlustest vägivallatseja vastu.¹⁶³ Lisaks võib kriminaalmenetluses esinev psüühiline vägivald seisneda selles, et süüdistatav eitab kohtus vägivalla kasutamist või kasutab kannatanu ütluste usaldusväärsuse kahtluse alla seadmiseks ära ohvri pahameelt või temas tekitatud umbusaldust. Samuti võib ohvri suhtes kasutatud psüühiline vägivald tuleneda sellest, et süüdistatav süüdistab juhtunud ohvrit. Seega on vägivallatsejal kohtumenetluses võimalik ohvrit jätkuvalt väärkohelda, kasutades selleks ohvri üle saavutatud kontrolli ja temas tekitatud hirmu.¹⁶⁴

Magistritöö autor on seisukohal, et kriminaalmenetluse seadustikus reguleeritud ohvri kaugülekuulamine ja varjava vaheseina kasutamine aitavad tagada ohvri turvalisust üldmenetluses. Samuti on see kooskõlas Istanbuli konventsiooni artikkel 56 lõike 1 punktiga i, mille järgi on tähtis tagada ohvritele võimalus anda kohtusaalis tunnistusi ilma kohal viibimata või vähemalt väidetava süüteo toimepanija kohalolekuta, eriti kasutades võimalusel sidetehnoloogia võimalusi. Samas ei välista autori hinnangul kannatanu kaugülekuulamine või varjava vaheseina kasutamine siiski täielikult ohvri võimalikku vaimset väärkohtlemist kohtumenetluses. Seda põhjusel, et autori

¹⁶³ Herman, J. L., lk 160.

¹⁶⁴ King, D. J., King, J. D., lk 28-36.

arvates võib psüühiline vägivald kannatanu suhtes seisneda talle risküsitluse käigus ebakohaste või provotseerivate küsimuste esitamises.

Ohvri turvalisust kriminaalmenetluses aitab tagada ajutise lähenemiskeelu kohaldamine, mis on reguleeritud KrMS §-s 141¹. Antud sätte lg 1 järgi võib kannatanu eraelu ja muude isikuõiguste kaitseks prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos kahtlustataval või süüdistataval keelata kohtu määratud paikades viibimise, kohtu määratud isikutele lähenemise ja nendega suhtlemise. Kriminaalmenetluses kannatanu kaitseks kohaldatud ajutine lähenemiskeeld kehtib menetluse lõpuni.¹⁶⁵ Kui kohus on süüdistatava isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos süüdi tunnistanud, võib kohus kannatanu taotlusel määrata süüdimõistetule kannatanu suhtes lähenemiskeelu kuni kolmeks aastaks (KrMS § 310¹ lg 1).

Ajutise lähenemiskeelu rakendamise võimalus Eesti kriminaalmenetluses on kooskõlas Istanbuli konventsiooniga, kuna selle artikkel 53 lõike 1 järgi peavad konventsiooniosalised võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivalda vormide ohvritele tagatakse asjakohase lähenemiskeelu kättesaadavus. Samas on Eesti õiguses probleeme ajutise lähenemiskeelu kättesaadavusega, kuna selle kohaldamist kriminaalmenetluses võib taotleda üksnes prokurör.¹⁶⁶ Magistritöö autor on seisukohal, et ajutise lähenemiskeelu kättesaadavus on tähtis, kuna aitab ohvrit kohtumenetluses kaitsta ähvardamise või kättemaksu eest, mida peavad Istanbuli konventsiooniga ühinenud riigid tagama. Kannatanu võimalus pöörduda kriminaalmenetluses ise kohtu poole ja taotleda enda kaitseks süüdistatavale ajutise lähenemiskeelu kohaldamist, suurendab autori hinnangul ajutise lähenemiskeelu kohaldamise juhtumite arvu. See tähendab ühtlasi ohvri huvide ja õiguste paremat kaitsmist kohtumenetluses.

¹⁶⁵ Lähenemiskeeld. Justiitsministeerium, lk 6. – https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-09/lahenemiskeeld_praktilisi_nouandeid.pdf (12.04.2026).

¹⁶⁶ Tambet Laasik: peame ohvrit vägivalda eest kaitsma, muu tuleb pärast seda. <https://www.err.ee/1609851741/tambet-laasik-peame-ohvrit-vagivalda-eest-kaitsma-muu-tuleb-parast-seda> (03.04.2026).

3. EESTI MAAKOHTUTE PRAKTIKA PEREVÄGIVALLA JUHTUMITE LAHENDAMISEL ÜLDMENETLUSES

3.1 Kohtupraktika analüüsi eesmärgid ja lahendite valimine

Eesti maakohtute lahendite analüüsi eesmärgid olid järgnevad:

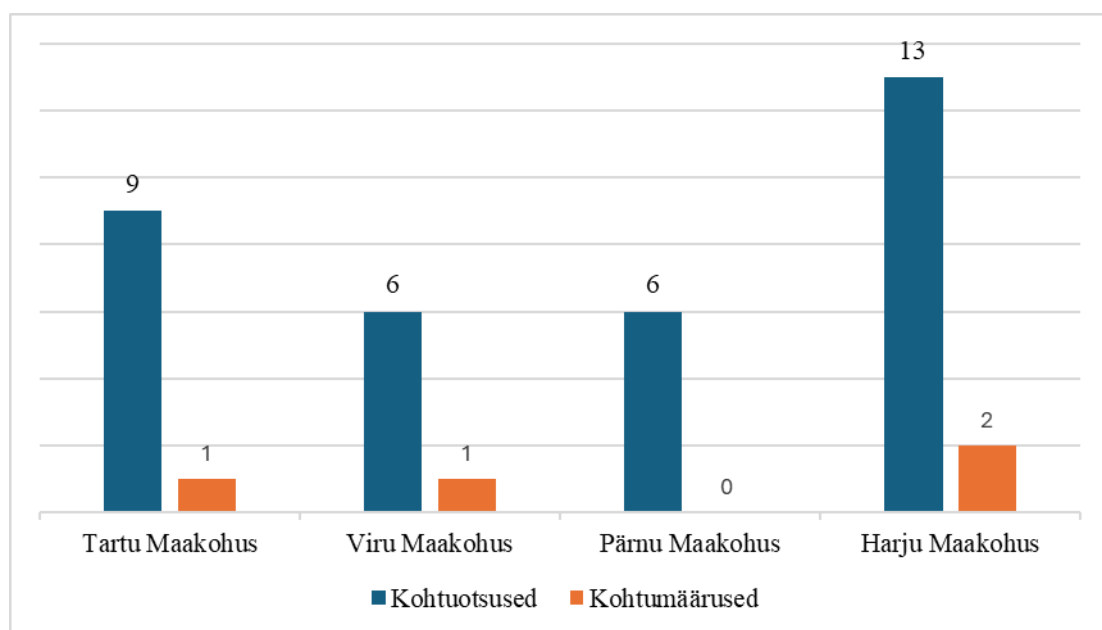
- 1) selgitada välja, mitu KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud juhtumit on Eestis lahendatud üldmenetluses alates 01.01.2015 kuni 31.03.2026 ehk magistritöö kirjutamise ajani. Nimetatud ajavahemik valiti põhjusel, kuna alates 01.01.2015 on kehalise väärkohtlemise koosseisus sätestatud kvalifitseeriva tunnuseks lähi- või sõltuvussuhe;
- 2) hinnata, mis iseloomuga perevägivalla juhtumid on saadetud üldmenetluses kohtusse ja mis on selle võimalikud põhjused;
- 3) selgitada välja, kas ja mitmes kriminaalasjas andsid perevägivalla ohvrid kohtus ütluseid ja kas kohtu hinnangul olid kannatanute ütlused usaldusväärsed;
- 4) teada saada, kas ja mitmes kriminaalasjas oli perevägivalla ohvril kohtus esindaja;
- 5) selgitada välja, kas ja mitmes kriminaalasjas oli kriminaalmenetluses kohaldatud kannatanu kaitsmiseks ajutist lähenemiskeeldu.

Analüüs põhineb esimese kohtuastme lahenditel, kuna maakohtus esitatakse ja uuritakse tõendeid vahetult. Magistritöös uuriti kõikide Eesti maakohtute, s.o Tartu, Harju, Pärnu ja Viru maakohtu lahendeid. Ringkonna- ja Riigikohtu otsuseid ei analüüsitud, kuna KrMS § 331 lg 1¹ kohaselt vaatab ringkonnakohus üldjuhul kriminaalasja läbi kirjalikus menetluses. Samuti kehtib antud põhimõte KrMS § 352 lg 2 järgi Riigikohtus. Kriminaalasja läbi vaatamine kirjalikus menetluses tähendab apellatsiooni või kassatsiooni lahendamist kriminaalasja materjali ja poolte kirjalikult esitatud seisukohtade põhjal. Sellest tulenevalt menetlusosalisi kohtuistungile ei kutsuta ja neid vahetult ära ei kuulata.¹⁶⁷

Analüüsitavaid kohtuotsuste leidmiseks kasutati magistritöös Riigi Teataja otsingumootorit, kus valiti kriminaalkohtumenetlus ja karistusseadustiku otsinguväljale sisestati KarS § 121 lg 2 p 2. Lisaks valiti menetluse liigiks kohtu esimese astme menetlus, menetluse tüübiks üldmenetlus ja lahendite kuupäevaks ajavahemik 01.01.2015-31.03.2026.

¹⁶⁷ Kergandberg, E., Pikamäe, P., § 331/3.1.

Kohtupraktika analüüsimisel selgus, et ajavahemikul 01.01.2015-31.03.2025 on Eesti maakohtutesse üldmenetluses saadetud 38 kriminaalasja, milles on süüdistus esitatud kas ainult või koos teiste kuriteokoosseisudega lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumites. Jooniselt 1 on näha üldmenetlusse saadetud kriminaalasjade arv maakohtute lõikes. Leitud kohtulahenditest analüüsiti magistritöös 23 (20 kohtuotsust ja 3 kriminaalmenetluse lõpetamise määrust). Ülejäänud 14 kohtuotsust ei analüüsitud, kuna nendes oli avaldatud üksnes resolutsioon ja seega puudusid kohtu põhjendused ning ülevaade menetluse käigust. Lisaks ei analüüsitud Tartu Maakohtu kriminaalmenetluse lõpetamise määrust¹⁶⁸ süüdistatava surma tõttu, kuna selles puudus teave kohtumenetlusest enne süüdistatava surma.

Joonis 1. Otsingu tulemusena leitud kohtuotsused ja -määrused maakohtute lõikes

Tartu Maakohtu otsused ja kriminaalmenetluse lõpetamise määrus on tehtud perioodil 02.06.2016-23.04.2025. Üheksast Tartu Maakohtu otsustest analüüsiti magistritöös kuute. Kõikides analüüsitud kriminaalasjades tunnistas Tartu Maakohus süüdistatavad neile ette heidetud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise kuritegudes süüdi. Karistuseks mõistis kohus viies¹⁶⁹ kriminaalasjas reaalse vangistuse ja ühes¹⁷⁰ rahalise karistuse 120 päevamäära ehk kogusummas 1200 eurot.

¹⁶⁸ TMKm 1-16-8809 (03.04.2017).

¹⁶⁹ Vt TMKo 1-25-446 (23.04.2025); TMKo 1-18-6451 (19.02.2019); TMKo 1-17-7051 (11.12.2017); TMKo 1-15-9694 (03.02.2017); TMKo 1-16-7476 (18.10.2016).

¹⁷⁰ Vt TMKo 1-16-1303 (22.06.2016).

Viru Maakohtu otsused ja kriminaalmenetluse lõpetamise määrus pärinevad perioodist 29.10.2015-24.07.2025. Lisaks kriminaalmenetluse lõpetamise määrusele analüüsiti magistritöös kuuest Viru Maakohtu otsusest kolme. Analüüsitud kohtuotsustest selgus, et Viru Maakohus tunnistas kõik süüdistatavad lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise kuritegudes süüdi. Ühes¹⁷¹ kriminaalasjas mõistis kohus karistuseks reaalse vangistuse ja kahes¹⁷² kriminaalasjas jättis kohus mõistetud vangistuse tingimisi kohaldamata. Seda ühes kriminaalasjas KarS § 73 lg 1, 3 alusel ja teises KarS § 74 lg 1, 3 alusel. Ühes üldmenetluses kohtusse saadetud kriminaalasjas lõpetas Viru Maakohus kriminaalmenetluse KrMS § 202 alusel, s.o kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur. Antud kriminaalasi oli KarS § 121 lg 2 p-de 2, 3 järgi saadetud üldmenetluses kohtusse, kuid kohtuistungil esitas prokurör taotluse kriminaalmenetluse lõpetamiseks, kuna süüdistatav lõi kannatanut ühel korral, kannatanu ei soovinud ütlusi anda ega edasist menetlust. Kohus nõustus kriminaalmenetluse lõpetamisega ja määras isikule kohustuseks tasuta menetluskulud ja 300 eurot. Kohus arvestas, et süüdistatavat on varem kriminaalkorras karistatud ühel korral, tema süüd raskendavad asjaolud puuduvad, süüdistatav tunnistab enda süüd ja kahetseb.¹⁷³

Pärnu Maakohtu otsused on tehtud ajavahemikul 01.12.2015-11.09.2025 ning kokku kuuest Pärnu Maakohtu otsusest analüüsiti magistritöös nelja. Kõikides analüüsitud Pärnu Maakohtu kriminaalasjades tunnistas kohus süüdistatavad neile ette heidetud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumites süüdi. Kahes¹⁷⁴ kriminaalasjas karistati vägivallatsejat reaalse vangistusega ning kahes¹⁷⁵ kriminaalasjas jättis kohus mõistetud vangistuse tingimisi kohaldamata. Seda ühes kriminaalasjas KarS § 73 lg 1, 3 alusel ning teises KarS § 74 lg 1, 3 alusel. Kriminaalasia nr 1-25-1033 otsusest selgus, et kriminaalasi saadeti kohtusse küll üldmenetluses, kuid selle istungil taotles prokurör kriminaalasia lahendamist kokkuleppemenetluses, millega kohus nõustus.¹⁷⁶

Harju Maakohtu otsused ja kaks kriminaalmenetluse lõpetamise määrust pärinevad perioodist 09.11.2015-09.08.2018. Kokku oli Harju Maakohtu otsuseid 13, millest seitset analüüsiti magistritöös. Analüüsitud Harju Maakohtu kriminaalasjadest kuues tunnistas kohus süüdistatavad

¹⁷¹ Vt VMKo 1-15-1034 (28.04.2016).

¹⁷² Vt VMKo 1-15-3721 (29.10.2015); VMKo 1-25-3070 (24.07.2025).

¹⁷³ VMKm 1-16-177 (07.04.2016), lk 2-3.

¹⁷⁴ Vt PMKo 1-15-8376 (01.12.2015); PMKo 1-16-11506 (06.06.2017).

¹⁷⁵ Vt PMKo 1-15-7868 (15.12.2015); PMKo 1-25-1033 (11.09.2025).

¹⁷⁶ PMKo 1-25-1033 (11.09.2025), lk 8.

neile süüdistuses esitatud perevägivalla juhtumites süüdi ja karistas vangistusega. Neljas¹⁷⁷ kriminaalasjas karistas kohus vägivallatsejat reaalse vangistusega ja kahes¹⁷⁸ jättis kohus mõistetud vangistuse tingimisi kohaldamata. Seda ühes kriminaalasjas KarS § 73 lg 1, 3 alusel ja teises KarS § 74 lg 1, 3 alusel. Ühes¹⁷⁹ kriminaalasjas mõistis kohus süüdistatava õigeks ja kahes¹⁸⁰ lõpetas kohus kriminaalmenetluse. Kriminaalasjas nr 1-17-6316 esitas prokurör üldmenetluse kohtuistungil taotluse kriminaalmenetluse lõpetamiseks KrMS § 202 alusel, mille kohus nõustus. Kohus määras süüdistatavale kohustusteks tasuta kriminaalmenetluse kulud, maksta riigituludesse 250 eurot ja läbida sotsiaalprogramm.¹⁸¹ Kriminaalasjas nr 1-15-6016 lõpetas kohus kriminaalmenetluse KrMS § 203¹ alusel, s.o kriminaalmenetluse lõpetamine kuriteoga tekitatud kahju heastamise tõttu. Kannatanu ja süüdistatav sõlmisid lepituskokkuleppe, mille kohaselt leppisid omavahel ära ja nõustusid kriminaalmenetluse lõpetamisega. Lisaks leppisid kokku, et süüdistatav peab kuue kuu jooksul käituma viisakalt.¹⁸²

Seega kokkuvõttes tegid maakohtud analüüsitud kriminaalasjades 19 süüdimõistvat, 1 õigeksmõistva ja 3 kriminaalmenetluse lõpetamise otsust. Vägivallatsejatele mõisteti 18 korral karistuseks vangistus ja ühel korral rahaline karistus. Seejuures 12 korral kuulus mõistetud vangistus kandmisele realselt ja 6 korral jäeti mõistetud vangistus tingimisi kohaldamata.

3.2 Kohtupraktika analüüs

3.2.1 Süüdistuse kvalifikatsioon

Jooniselt 2 on näha, mis kvalifikatsiooni alusel esitati süüdistatavale süüdistus, mis puudutab lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalist väärkohtlemist. Kõige rohkem, s.o 18 korral oli süüdistus esitatud KarS § 121 lg 2 p-de 2, 3 järgi kvalifitseeritud kuritegude toimepanemises ehk korduvas lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalises väärkohtlemises. Viies kriminaalasjas oli süüdistus esitatud ühe lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise episoodi toimepanemises.

¹⁷⁷ Vt HMKo 1-15-8077 (09.11.2015); HMKo 1-16-406 (24.05.2016); HMKo 1-17-6118 (22.09.2017); HMKo 1-17-3391 (09.08.2018).

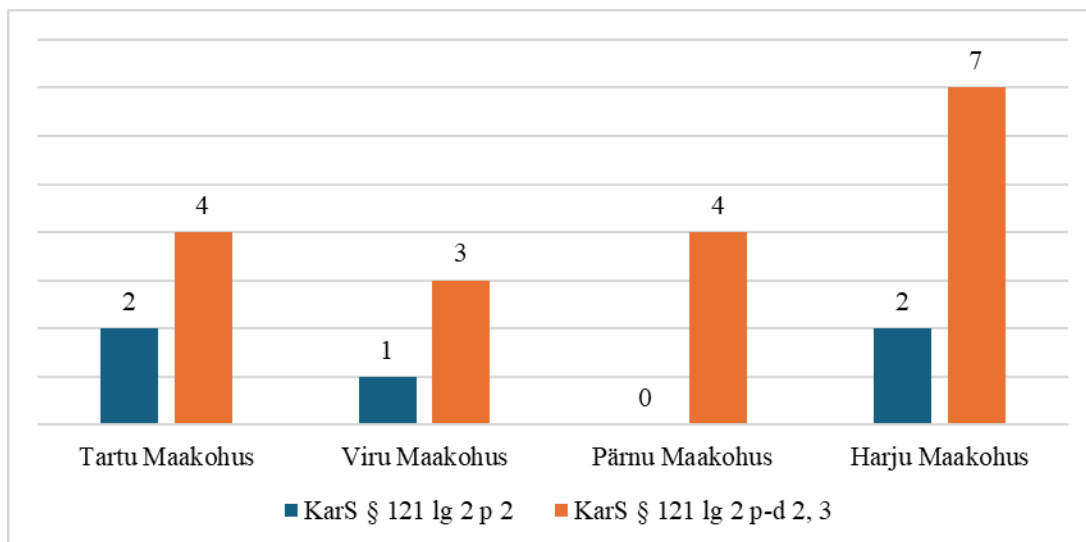
¹⁷⁸ Vt HMKo 1-15-3606 (29.01.2016); HMKo 1-16-9363 (23.01.2017).

¹⁷⁹ Vt HMKo 1-17-4296 (04.01.2018).

¹⁸⁰ Vt HMKm 1-17-6316 (13.11.2017); HMKm 1-15-6016 (13.01.2016).

¹⁸¹ HMKm 1-17-6316 (13.11.2017).

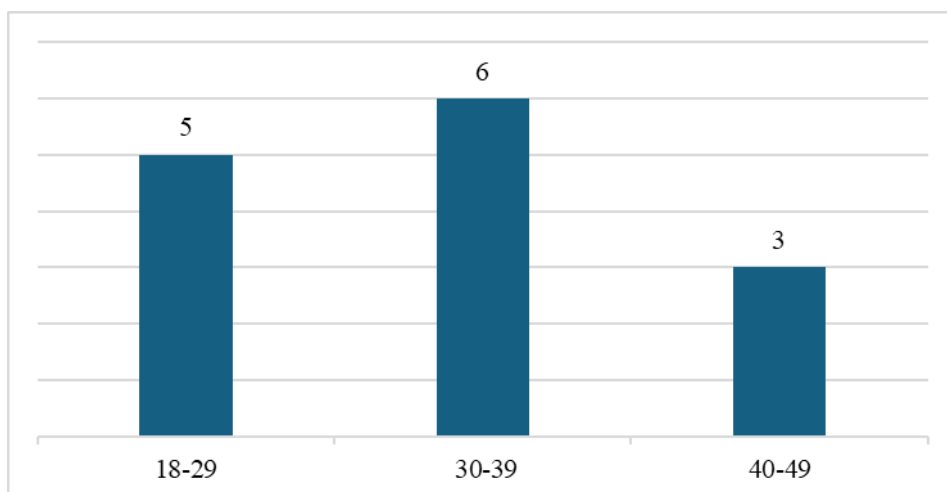
¹⁸² HMKm 1-15-6016 (13.01.2016), lk 2.

Joonis 2. Süüdistuse aluseks olnud kvalifikatsioon

3.2.2 Toimepanija isik

Kõikides magistritöös analüüsitud kriminaalasjades olid süüdistatavad mehed. Jooniselt 3 on näha süüdistatavate vanused kuriteo toimepanemise ajal. Kaheksas kohtulahendis ei olnud süüdistatava isikuandmeid avaldatud. Lisaks oli üks isik süüdistatav kahes analüüsitud kriminaalasjas. Kõige rohkem oli lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumites esitatud süüdistus isikutele vanuses 30-39 aastat. Kõige noorem süüdistatav oli kuriteo toimepanemisel 18-aastane¹⁸³ ning kõige vanem 46-aastane¹⁸⁴.

Joonis 3. Süüdistatava vanus

¹⁸³ Vt HMKo 1-17-6118 (22.09.2017).

¹⁸⁴ Vt VMKo 1-25-3070 (24.07.2025); HMKo 1-16-406 (24.05.2016).

Süüdistavatest 16 oli varem kriminaalkorras karistatud. Seejuures üheksat süüdistatavat oli varem karistatud vägivallakuritegude toimepanemise eest. Nendest omakorda kolm oli varasemalt toime pannud KarS § 121 lg 2 p-de 2, 3 järgi kvalifitseeritud kuriteod ja üks KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud kuriteo. Ühes kriminaalasjas oli varem vägivallakuritegusid toime pannud süüdistatav tunnistanud süüdi ka KarS § 121 lg 2 p-de 2, 3 järgi, kuid analüüsitava kohtuotsuse tegemise ajal ei olnud eelnev kohtuotsus jõustunud. Kahes kriminaalasjas oli süüdistatav varem karistatud kehalise väärkohtlemise eest, kuid kohtulahenditest ei selgunud, kas tegemist oli perevägivalla juhtumitega. Seda põhjusel, et varasemad süüdimõistvad kohtuotsused olid tehtud enne karistusseadustiku muudatust, millega lisati KarS § 121 koosseisu kvalifitseeriva tunnuseks lähi- või sõltuvussuhe.

Kahes kriminaalasjas oli süüdistatav varem kriminaalkorras karistatud, aga karistus oli kustunud. Ühes kriminaalasjas ei olnud märgitud, mis kuritegude toimepanemise eest on süüdistatavat varem karistatud. Lisaks oli ühes kriminaalasjas märgitud, et süüdistatavat on kriminaalkorras korduvalt karistatud ja viimati KarS § 423¹ järgi. Kolmes kriminaalasjas oli süüdistatav varasemalt kriminaalkorras karistatud, kuid tegemist ei olnud vägivallakuritegudega.

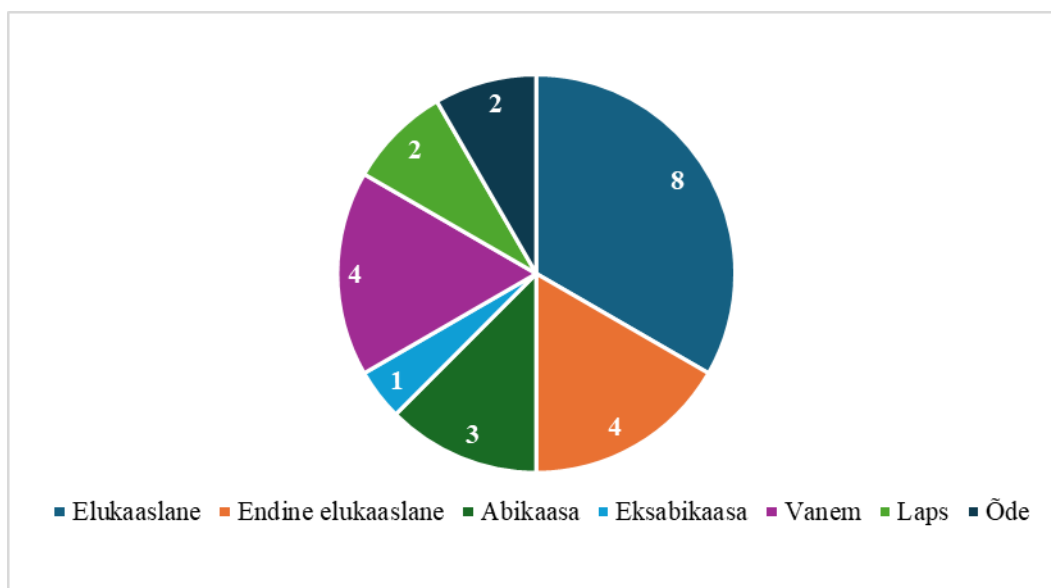
3.2.3 Kuritegude iseloom

Analüüsitud kriminaalasjadest 12 korral oli süüdistus esitatud ühes lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise episoodis. Üheksas kriminaalasjas oli süüdistatavale ette heidetud kahe lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise episoodi toimepanemist ning kahes kriminaalasjas oli süüdistuses välja toodud viis episoodi.

KarS § 121 lg 1 sätestab kehalise väärkohtlemise tagajärgedena tervise kahjustamise ja valu põhjustamise. Analüüsitud kriminaalasjades olid süüdistused esitatud kokku 40 lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise episoodis. 28 episoodis põhjustati kehalise väärkohtlemisega kannatanutele nii valu kui ka tervisekahjustusi. 12 episoodis esines kehalise väärkohtlemise tagajärjena valu. Seejuures esines üldmenetlusse jõudnud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumites kõige rohkem kannatanu löömist kas käte, rusikate või jalgadega keha- ja näo piirkondadesse. Viies episoodis ohvrit kägistati ja ühes episoodis lõi süüdistatav kannatanut noaga keha piirkonda.

3.2.4 Kannatanu isik, ütluste andmine kohtus ning nende usaldusväärsus

21 kriminaalasjas oli füüsiliselt väärkoheldud ühte kannatanut ja kahes kriminaalasjas kahte kannatanut. Seega oli analüüsitud kriminaalasjades kokku 25 kannatanut. Jooniselt 4 nähtub, et kaheksas kriminaalasjas oli ohver vägivallatseja elukaaslane ja neljal korral endine elukaaslane. Kolmes kriminaalasjas kasutati vägivalda abikaasa ja ühes kriminaalasjas eksabikaasa suhtes. Neljas kriminaalasjas olid ohvrid vägivallatseja vanemad, s.t kolmel korral oli kannatanu süüdistatava ema ja ühel juhul süüdistatava isa. Kahes kriminaalasjas oli ohver vägivallatseja laps ja kahes kriminaalasjas oli vägivallatseja kehaliselt väärkohelnud oma õde. Ühes kriminaalasjas oli kannatanu süüdistatavaga lähi- ja sõltuvussuhtes, kuid kohtuotsusest ei selgunud täpsemat seost ohvri ning vägivallatseja vahel. Seejuures analüüsitud kriminaalasjadest kolmes¹⁸⁵ esindas kannatanut üldmenetluses esindaja. Lisaks oli analüüsitud kriminaalasjadest ühes¹⁸⁶ kohaldatud kriminaalmenetluse ajal kannatanu kaitseks ajutist lähenemiskeeldu.

Joonis 4. Ohvri ja vägivallatseja vaheline seos

Analüüsitud kriminaalasjadest selgus, et üldmenetluses andsid kohtus ütluseid 11 kannatanut (Tartu Maakohtus kaks, Viru Maakohtus üks, Pärnu Maakohtus kaks ja Harju Maakohtus kuus kannatanut). Üks ütlusi andnud kannatanutest andis kohtus uusi, varasemast erinevaid ütlusi. Kui kohtueelsel uurimisel tunnistas kannatanu, et süüdistatav kasutas tema suhtes vägivalda, siis kohtulikul uurimisel eitas ta kehalist väärkohtlemist. Kannatanu tõi välja, et ta oli kohtueelsel

¹⁸⁵ Vt TMKo 1-16-1303 (22.06.2016); HMKo 1-17-6118 (22.09.2017); HMKo 1-17-4296 (04.01.2018).

¹⁸⁶ Vt PMKo 1-15-7868 (15.12.2015).

uurimisel endast väljas, šokis, emotsioonid käisid üle pea ning politseile ütlusi andes oli ta süüdistatava peale pahane.¹⁸⁷

Kannatanutest seitse keeldusid kohtus ütluste andmisest. Viru Maakohtu kriminaalasjas 1-16-177 keeldus kannatanu ütluste andmisest põhjusel, et tema läbisaamine süüdistatavaga oli hea ja ta ei soovinud edasist menetlust.¹⁸⁸ Kolmes kriminaalasjas oli kannatanu ülekuulamine kohtus välistatud kannatanu surma tõttu. Ühes kriminaalasjas 8-aastast kannatanut kohtus üle ei kuulatud ja istungil avaldati tema kohtueelses menetluses antud ütlused. Kolmes kriminaalasjas ei selgunud kohtuotsusest ja -määrustest, kas kannatanu kuulati kohtumenetluses üle.

KrMS § 291 lg 2 p 1 ja lg 3 alusel võttis kohus tõendina vastu nelja kohtus ütluste andmisest keeldunud kannatanu ütlused. Viru Maakohtu kriminaalasjas nr 1-15-3721 keeldus kohus kannatanu kohtueelses menetluses antud ütluste avaldamisest. Kohtu hinnangul ei olnud ülekuulamise asjaolud selged. Samuti ei olnud ülekuulamise protokollis konkreetselt kirjas, et kannatanul on õigus keelduda lähedaste vastu ütluste andmisest ning kannatanu väitis kohtuistungil, et ta ei mäleta talle antud õiguse selgitamist.¹⁸⁹

16 kriminaalasjas hindas kohus kannatanu ütluste usaldusväärsust. Jooniselt 5 nähtub ütluste usaldusväärsuse hindamine maakohtute lõikes. Kõikides analüüsitud Tartu Maakohtu lahendites analüüsis kohus kannatanu ütluste usaldusväärsust. Pärnu Maakohus ei hinnanud kannatanu ütluste usaldusväärsust kahes kriminaalasjas. Kriminaalasjas nr 1-16-11506 oli kannatanu enne kriminaalmenetluse alustamist surnud. Seepärast ei olnud kannatanut kohtueelses menetluses üle kuulatud ja tema ütlusi kohtuistungil avaldatud.¹⁹⁰ Kriminaalasjas nr 1-25-1033 kohaldati üldmenetluse asemel kokkuleppemenetlust ja seega ei analüüsinud kohus lahendis tõendeid ja nende usaldusväärsust.¹⁹¹ Samuti ei hinnanud Viru Maakohus kannatanu ütluste usaldusväärsust kahes kriminaalasjas. Kriminaalasjas nr 1-15-3721 keeldus kannatanu kohtus ütluste andmisest ja kannatanu eeluurimisel antud ütlusi ei avaldatud ning kriminaalasjas nr 1-16-177 lõpetati menetlus. Lisaks ei hinnanud Harju Maakohus kolmes kriminaalasjas kannatanu ütluste usaldusväärsust.

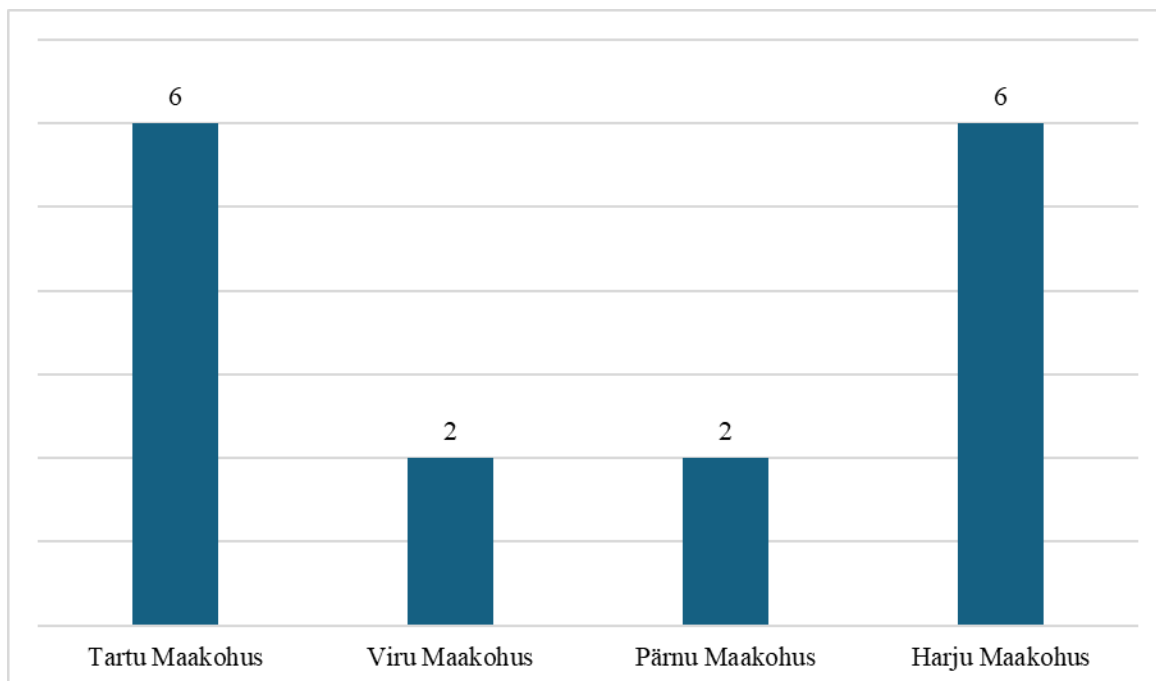
¹⁸⁷ TMKo 1-17-7051 (11.12.2017).

¹⁸⁸ VMKm 1-16-177 (07.04.2016).

¹⁸⁹ VMKo 1-15-3721 (29.10.2015), lk 8-9, p 30.

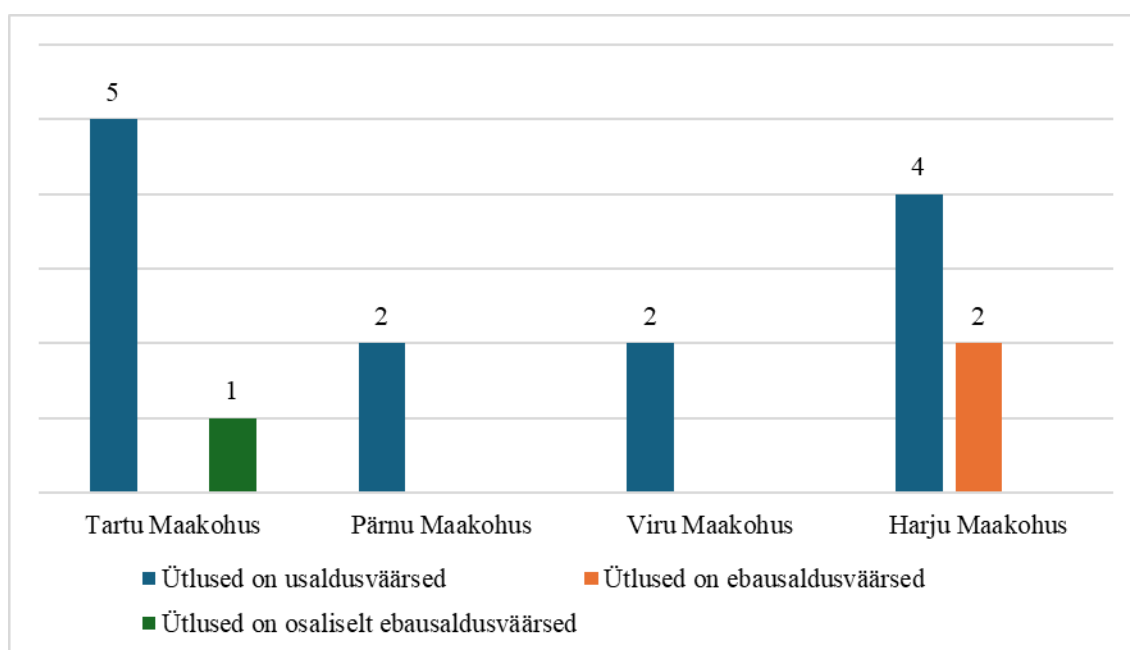
¹⁹⁰ PMKo 1-16-11506 (06.06.2017).

¹⁹¹ PMKo 1-25-1033 (11.09.2025).

Joonis 5. Kriminaalasjade arv, kus maakohtud hindasid kannatanu ütluste usaldusväärsust

Jooniselt 6 on näha maakohtute otsused kannatanu ütluste usaldusväärsuse kohta. Maakohtud tunnistasid kannatanu ütlused usaldusväärseks kokku 13 kriminaalasjas. Kahes kriminaalasjas tunnistas kohus kannatanu ütlused ebausaldusväärseks ja ühes kriminaalasjas tunnistas kohus kannatanu ütlused osaliselt ebausaldusväärseks.

Joonis 6. Maakohtute otsused kannatanu ütluste usaldusväärsuse kohta

Kriminaalasjades, kus Tartu Maakohus jaatas kannatanu ütluste usaldusväarsust, põhjendas kohus seda järgnevalt. Kriminaalasjas nr 1-18-6451 põhjendas kohus kannatanu ütluste usaldusväarsust sellega, et need on kooskõlas teiste kogutud tõenditega ja eluliselt usutavad.¹⁹² Kriminaalasjas nr 1-16-7476 hindas kohus kannatanu ütlused usaldusväärseks ja selgitas, et need on ühetaolised ja toetatud teiste isikuliste ja dokumentaalsete tõenditega. Antud kriminaalasjas andis kannatanu kohtus varasemast erinevaid ütlusi, s.t kohtueelses menetluses eitas süüdistatava poolset väärkohtlemist. Kannatanu põhjendas ütluste muutmist sellega, et tal oli kohtueelses menetluses ütlusi andes süüdistatavast kahju.¹⁹³ Kriminaalasjas nr 1-16-1303 tunnistas kohus kannatanu ütlused usaldusväärseks ja tõi näiteks välja, et kannatanu on andnud eluliselt usutava selgituse.¹⁹⁴ Kriminaalasjas nr 1-15-9694 märkis kohus, et kuna tõendid on üldjoontes omavahel loogilises kooskõlas, pole kohtul alust nende usaldusväarsuses kahelda.¹⁹⁵ Kriminaalasjas nr 1-25-446 leidis kohus, et kannatanu ütlused on usaldusväärsed, kuid ei põhjendatud seda. Samas märkis kohus, et kaitsja ja süüdistatav üritavad kohut panna kahtlema kannatanu ütluste usaldusväarsuses.¹⁹⁶

Kriminaalasjas nr 1-17-7051 tunnistas Tartu Maakohus kannatanu kohtus antud ütlused ebausaldusväärseks osas, milles need erinesid kohtueelses menetluses antud ütlustest. Kannatanu rääkis kohtus, et süüdistatava tegevuse tõttu ta füüsilist valu ei tundnud, kuigi kohtueelses menetluses oli seda tunnistanud. Seepärast avaldati kohtumenetluses kannatanu varasemalt antud ütlused osas, kus ta tunnistas valu tundmist. Seega kohus ei lähtunud otsuse tegemisel kannatanu istungil antud ütlustest osas, mis lahkesid ülejäänud tõendite kogumist ja tunnistas need ebausaldusväärseks.¹⁹⁷

Kriminaalasjades, kus Viru Maakohus jaatas kannatanu ütluste usaldusväarsust, põhjendas kohus seda järgnevalt. Kriminaalasjas nr 1-25-3070 tunnistas kohus kannatanu ütlused usaldusväärseks, kuna need haakusid teiste kohtulikul uurimisel uuritud usaldusväärsete tõenditega. Lisaks ei selgunud kohtulikul uurimisel midagi sellist, mis annaks alust väita, et kannatanu võiks tõde moonutada. Kannatanu usaldusväarsust tõendiallikana kinnitasid ka süüdistatava kohtulikul uurimisel antud ütlused, mille kohaselt kannatanu rääkis kohtuistungil 99% tõtt.¹⁹⁸ Kriminaalasjas nr 1-15-1034 leidis kohus, et kannatanu ütlused on usaldusväärsed, kuna neid kinnitavad teised

¹⁹² TMKo 1-18-6451 (19.02.2019), lk 3, p 3.

¹⁹³ TMKo 1-16-7476 (18.10.2016), lk 6(9).

¹⁹⁴ TMKo 1-16-1303 (22.06.2016), lk 7.

¹⁹⁵ TMKo 1-15-9694 (03.02.2017), lk 620.

¹⁹⁶ TMKo 1-25-446 (23.04.2025), lk 6, p 21.

¹⁹⁷ TMKo 1-17-7051 (11.12.2017), lk 6.

¹⁹⁸ VMKo 1-25-3070 (24.07.2025), lk 5(12), p 15.

tõendid. Kohus märkis, et kannatanu on eeluurimisel kuulatud üle kolmel korral eri menetlejate poolt ja talle on selgitatud tema õigust ütluste andmisest keelduda, kuid kannatanu on soovinud ütlusi anda. Hilisemates ütlustes on kannatanu kinnitanud enda varasemaid ütlusi. Samuti kinnitavad kannatanu ütluste usaldusväärsust tunnistaja ütlused.¹⁹⁹

Pärnu Maakohtu otsustes põhjendati kannatanu ütluste usaldusväärsust järgnevalt. Kriminaalasjas nr 1-15-8376 tunnistas kohus kannatanu ütlused usaldusväärseks leides, et kannatanu sõnades ei ole alust kahelda.²⁰⁰ Kriminaalasjas nr 1-15-7868 põhjendas kohus kannatanu ütluste usaldusväärsust sellega, et kannatanu ütlusi kinnitavad teised asjas kogutud tõendid.²⁰¹

Harju Maakohtu lahendites põhjendati kannatanu ütluste usaldusväärsust järgnevalt. Kriminaalasjas nr 1-15-8077 tunnistas kohus kannatanu ütlused usaldusväärseks, kuna kohtu hinnangul ei ole usutav, et ema, kes on jätkuvalt oma ammu täisealise poja ülalpidajaks, hakkaks oma poega süüdistama tegudes, mida viimane ei ole teinud.²⁰² Kriminaalasjas nr 1-16-406 jaatas kohus kannatanu ütluste usaldusväärsust põhjendades, et kannatanu ütlustest puudub alus kahelda.²⁰³ Kriminaalasjas nr 1-16-9363 olid kannatanuteks süüdistatava alaealine poeg ja eksabikaasa. Kohus leidis, et mõlema kannatanu ütlused on usaldusväärsed. Alaealise kannatanu ütluste usaldusväärsust põhjendas kohus sellega, et kannatanu ise soovis politseile enda löömisest rääkida, ilma et temalt selle kohta oleks küsitud. Eksabikaasa ütluste usaldusväärsust kinnitas kohtu hinnangul asjaolu, et kannatanu andis nii kohtueelses menetluses kui ka kohtus samasuguseid ütlusi. Lisaks jäi kannatanu kohtus enda ütlustele kindlaks ega kaldunud kordagi sündmusest kõrvale.²⁰⁴ Kriminaalasjas nr 1-17-6118 eitas kannatanu kohtueelses menetluses, et süüdistatav kasutas tema suhtes vägivalda. Samas kohtus tunnistas kannatanu süüdistatava poolt tema suhtes vägivalda kasutamist. Kohtus põhjendas kannatanu oma muutlikke ütlusi hirmuga süüdistatava ees. Kohus leidis, et puudub alus kahelda kannatanu ütlustes selle kohta, et süüdistatav on teda varasemalt hirmutanud, ähvardanud, korduvalt löönud ning ta kehal on olnud vägivallajälgi.²⁰⁵

¹⁹⁹ VMKo 1-15-1034 (28.04.2016), lk 11.

²⁰⁰ PMKo 1-15-8376 (01.12.2015), lk 4.

²⁰¹ PMKo 1-15-7868 (15.12.2015), lk 10(15).

²⁰² HMKo 1-15-8077 (09.11.2015), lk 6.

²⁰³ HMKo 1-16-406 (24.05.2016), lk 11 (15).

²⁰⁴ HMKo 1-16-9363 (23.01.2017), lk 8.

²⁰⁵ HMKo 1-17-6118 (22.09.2017), lk 7

Kahes kriminaalasjas tunnistas Harju Maakohus kannatanu ütlused ebausaldusväärseks. Kriminaalasjas nr 1-17-4296 märkis kohus, et kannatanu ütlustesse tuleb suhtuda kriitiliselt. Kannatanu ütlused juhtunust ei olnud kohtu jaoks usutavad ega haakunud üldiste loogikareeglitega.²⁰⁶ Kriminaalasjas nr 1-15-3606 leidis kohus, et kannatanu ütluste läbipaistvust, kontrollitavust, elulist usutavust ja täielikku riimumist teiste asjas kogutud tõenditega ei saa jaatada. Kohtu arvates andis kannatanu kohtus läbivalt vastuolulisi ja süüdistatava teopanust suurendavaid ütlusi. Samuti ei olnud kohtu jaoks kannatanu versioon juhtunust usutav, kuna kohtu hinnangul oli kannatanu käitumine irratsionaalne.²⁰⁷

3.2.5 Põhjused, miks perevägivalda juhtumid lahendati üldmenetluses

Esiteks võib analüüsitud kriminaalajade üldmenetlusse saatmise põhjuseks olla süüdistatava süü eitamine. Kümnes kriminaalasjas eitas süüdistatav enda süüd talle ette heidetud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumites. Kriminaalasjas nr 1-17-7051 ei tunnistanud süüdistatav end kannatanu kehalises väärkohtlemises süüdi, kuid soovis lepitusmenetluse kohaldamist. Prokurör lepitusmenetluse kohaldamist ei toetanud. Seda põhjusel, et pidas põhjendatuks isiku karistamist reaalse vangistusega, kuna varasemast kohtulahendist pooleteise kuu möödudes kasutas süüdistatav sama kannatanu suhtes uuesti vägivalda.²⁰⁸ Kriminaalasjas nr 1-15-8077 eitas süüdistatav enda süüd väites, et tegutses hädakaitse seisundis.²⁰⁹ Kriminaalasjas nr 1-17-3391 süüdistatav end kuriteos süüdi ei tunnistanud, kuna väidetavalt tegutses enda lapse kaitseks.²¹⁰

Kolmes kriminaalasjas tunnistas süüdistatav tema ja kannatanu vahelist konflikti, kuid mitte süüdistuses ette heidetud käitumist ja tagajärgede põhjustamist. Neljas kriminaalasjas tunnistas süüdistatav end süüdistuses nimetatud juhtumites osaliselt süüdi. Kriminaalajades nr 1-16-7476 ja 1-15-8376 oli süüdistus esitatud kahes lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise episoodis. Mõlemas kriminaalasjas tunnistasid süüdistatavad üksnes ühe episoodi toimepanemist. Kriminaalasjas nr 1-15-1034 oli kaks kannatanut. Süüdistatav tunnistas ühe kannatanu kehalist väärkohtlemist, kuid eitas teise kannatanu peksmist. Kriminaalasjas nr 1-25-3070 süüdistatav end täielikult süüdi ei tunnistanud.

²⁰⁶ HMKo 1-17-4296 (04.01.2018), lk 9.

²⁰⁷ HMKo 1-15-3606 (29.01.2016).

²⁰⁸ TMKo 1-17-7051 (11.12.2017), lk 4.

²⁰⁹ HMKo 1-15-8077 (09.11.2015), lk 3.

²¹⁰ HMKo 1-17-3391 (09.08.2018), lk 13.

Neljas analüüsitud kriminaalasjas ei selgunud, kas süüdistatav tunnistas end süüdistuses välja toodud lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumites süüdi. Kolmes kriminaalasjas lõpetas kohus menetluse ja ühel juhul lahendati üldmenetlusse saadetud kriminaalasi kokkuleppemenetluses. Kahes kriminaalasjas tunnistas süüdistatav, et ta on toime pannud süüdistuses nimetatud lähi-või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumid.

Teiseks võis kriminaalasja üldmenetlusse saatmine tuleneda sellest, et isikut ei süüdistatud ainult lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalises väärkohtlemises. Analüüsitud kriminaalasjadest kümnes oli süüdistus esitatud üksnes KarS § 121 lg 2 p-de 2, 3 järgi ja kolmes KarS § 121 lg 2 p 2 järgi. See tähendab, et kümnes kriminaalasjas oli süüdistus esitatud lisaks KarS § 121 lg 2 p 2 või p-de 2, 3 järgi kvalifitseeritud juhtumitele teiste kuritegude toimepanemises, milles süüdistatav võis enda süüd eitada või ei olnud lihtmenetluste kohaldamise eeldused täidetud.

Kolmandaks võib kriminaalasjade üldmenetluses lahendamise põhjus seisneda selles, et ühes kriminaalasjas oli süüdistus esitatud mitmele isikule. Analüüsitud kriminaalasjadest ühes oli 11 süüdistatavat ja kahes oli süüdistus esitatud kahele isikule. Kui kaassüüdistatav või kaassüüdistatavad lihtmenetluste kohaldamisega ei nõustunud või oli see nende puhul välistatud, võis see kaasa tuua lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumite arutamise üldmenetluses.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli leida vastus küsimusele, kas perevägivald juhtumite lahendamine üldmenetluses on kooskõlas Istanbuli konventsioonist tulenevate menetlusnõuetega, mille eesmärk on tagada ohvrite parim kaitse. Selleks analüüsiti Istanbuli konventsioonist tulenevaid nõudeid, millest perevägivald juhtumite menetlemisel tuleb lähtuda ning üldmenetluses kehtivaid põhimõtteid ja regulatsiooni Eesti kriminaalmenetluse seadustikus. Samuti uuriti, mis on kohtumenetluse positiivsed ja negatiivsed küljed ohvri seisukohast vaadatuna ning mis meetmeid on ohvri huvide ja õiguste kaitsmiseks üldmenetluses võimalik rakendada.

Analüüsi tulemusena leidis autor, et perevägivald juhtumite lahendamine üldmenetluses ei pruugi olla ohvrite jaoks parim võimalik lahendus. Seetõttu võib perevägivald juhtumi lahendamine üldmenetluses tähendada probleeme Istanbuli konventsiooni artikkel 56 lõikest 1 tuleneva nõude täitmisel, mille järgi on oluline kaitsta ohvri huve ja õigusi ning vajadusi kohtumenetluse kõikidel etappidel. Konventsiooni artikkel 56 lõikes 1 on välja toodud mitteammendav loetelu erimeetmetest, mida iseäranis tuleb ohvri huvide ning õiguste kaitsmiseks kohtumenetluses järgida. Konventsiooni artikkel 56 lõike 1 punkti a kohaselt tuleb perevägivald ohvrit kaitsta kohtumenetluses ähvardamise, kättemaksu ja korduva viktimiseerimise eest. Antud nõue ei pruugi olla üldmenetluses täidetav ning seda järgmistel põhjustel:

- 1) üldmenetluses ei ole välistatud kannatanu taasohvristamine. Tulenevalt võistlevas menetluses kehtivatest põhimõtetest võib kohtumenetluses osalemine tähendada ohvri jaoks negatiivseid kogemusi, mis kokkuvõttes võivad süvendada kuriteo ohvriks langemisel kaasnenud negatiivseid tagajärgi. Näiteks üldmenetluses kehtiv kohtuliku arutamise vahetuse põhimõte tähendab, et ohver kuulatakse kohtus üle, mistõttu peab kannatanu veelkord kuriteo sündmusi ja tekitatud kahju läbi elama. Kuigi perevägivald ohvril on seaduse järgi õigus keelduda kohtus ütluste andmisest, siis võidakse avaldada tema kohtueelses uurimises antud ütlused. Kuna kohtuliku arutelu üks eesmärkidest on kontrollida kannatanu ütluste usaldusväärsust, siis ohvri ütlusi kohtus hinnatakse ja nende kohta on samuti süüdistataval ning tema kaitsjal õigus esitada vastuväiteid. Isegi kui ohver ei pea vahetult kohtus ütlusi andma, siis tema ütluste usaldusväärsuses kahtlemine võib samuti mõjuda ohvrile negatiivselt;
- 2) üldmenetluses ei ole välistatud kannatanu vaimne traumeerimine, mis võib tuleneda nii süüdistatava käitumisest kui ka üksnes tema kohalolekust kohtusaalis. Perevägivald juhtumitele on iseloomulik vägivaldlatseja võim ohvri üle ja ohvriga manipuleerimine, mida

süüdistatav võib samuti kohtumenetluses enda huvides kasutada. Näiteks võib vägivallatseja mõjutada ohvrit enda ütlustest loobuma, süüdistada teda juhtunud või tuua välja põhjuseid, miks kannatanu ütlused on ebausaldusväärsed. Lisaks võivad vägivallatseja negatiivsed pilgud ohvri suunas kohtulikul arutelul mõjuda kannatanule traumeerivalt. Samuti võib ohvri vaimne traumeerimine olla seotud sellega, kuidas kaitsja ning süüdistaja temasse suhtuvad. Kannatanule mõjub negatiivselt, kui suhtumine temasse on ründav, kuid samas ei aita perevägivallast taastumisele kaasa ka kannatanu ohvri staatusele liigselt tähelepanu pööramine.

Istanbuli konventsiooni artikkel 7 lõikes 2 on rõhutatud, et naistevastase- ja perevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks võetavate meetmete keskmes peavad olema ohvri õigused. Samas võib öelda, üldmenetluses on ohver tunnistaja rollis, millest tulenevalt on kohtuasja keskmes süüdistatav. Sellega seoses võib üldmenetlus olla rohkem suunatud süüdistatava õiguste tagamisele. Kuigi Istanbuli konventsiooni kohaselt on perevägivalla juhtumite lahendamisel samuti oluline tagada süüdistatavale tema õigused, võib magistritöö autori hinnangul tekkida üldmenetluses olukord, kus ohvri huvide ja õiguste kaitsmine jääb teisejärguliseks. Viimane ei ole samas kooskõlas Istanbuli konventsioonist tuleneva nõudega kaitsta ohvri huve ning õigusi kohtumenetluse kõikidel etappidel. Sellest tulenevalt tuleb autori hinnangul leida parim võimalik tasakaal nii perevägivalla ohvri kui ka süüdistatava huvide vahel.

Eesti kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud võimalus rakendada kohtumenetluses kannatanu kaugülekuulamist on kooskõlas Istanbuli konventsiooni artikkel 56 lõike 1 punktiga i, mille järgi tuleb ohvritele võimaldada kohtusaalis tunnistusi anda ilma kohal viibimata või vähemalt ilma väidetava süüteo toimepanija kohalolekuta. Samuti soodustab kannatanu huvide kaitsmist võimalus kasutada kohtus ütluste andmisel varjavat vaheseina. Lisaks on kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud võimalus kasutada lapsohvrite puhul kohtus tõendina nende kohtueelses menetluses antud ning videosalvestatud ütlusi kooskõlas konventsiooni artikkel 56 lõikega 2. Antud sätte kohaselt tuleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla lapsohvrile pakkuda vajaduse korral erilisi kaitsemeetmeid lapse parimaid huvisid arvestades.

Lisaks on oluline välja tuua, et kohtumenetluses osalemine ei pruugi mõjuda perevägivalla ohvrile üksnes negatiivselt, vaid võib aidata parandada ohvri vaimset heaolu. Kui ohvri kogemus õigussüsteemis osaledes on olnud positiivne, siis on tõenäolisem, et ohver pöördub ka tulevikus kuriteo ohvriks langemisel õiguskaitseasutuste poole abi saamiseks. See aitab omakorda täita

Istanbuli konventsioonist tulenevat eesmärki, milleks on perevägivalla ennetamine ja likvideerimine. Samas on see võimalik juhul, kui ohvri huvid ning õigused on kohtulikult arutelul olnud esikohal, mis üldmenetluses ei pruugi olla tagatud.

Magistritöö eesmärgi realiseerimiseks uuriti Eesti esimese astme kohtute praktikat üldmenetluses saadetud KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud juhtumites. Sellega seoses analüüsiti, mitu juhtumit ja missuguse iseloomuga on lahendatud üldmenetluses ajavahemikus 01.01.2015-31.03.2026. Lisaks hinnati, mis põhjusel kriminaalasjad üldmenetluses lahendati ning uuriti, kas ohver andis kohtumenetluses ütlusi ning kuidas kohus kannatanu ütluse usaldusväärsust hindas.

Kohtupraktika analüüsist selgus, et perioodil 01.01.2015-31.03.2026 on üldmenetluses kohtusse saadetud 38 kriminaalasja, kus süüdistus on esitatud KarS § 121 lg 2 p 2 või KarS § 121 lg 2 p-de 2, 3 järgi kvalifitseeritud kuritegude toimepanemises. Järelikult jõuavad vaid väike osa perevägivalla juhtumitest üldmenetluse korras kohtusse. Lisaks selgus analüüsitud kohtulahenditest, et üldmenetlusesse on valdavalt jõudnud juhtumid, kus süüdistus on esitatud kas ühes või kahes vägivalla juhtumis. Seega on üldmenetluses arutatud pigem üksikuid vägivalla episooode. Seejuures selgus, et enamikel juhtudel oli toimepanija varasemalt kriminaalkorras karistatud ehk tegemist ei olnud esmaste õigusrikkujatega. Lisaks nähtus analüüsitud kohtupraktikast, et peaaegu pooltes läbi töötatud kohtulahendites oli isikut süüdistatud lisaks lähivõi sõltuvussuhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumitele teiste kuritegude toimepanemises, milles kohus süüdistatavad samuti süüdi tunnistas. See on ühtlasi põhjus, miks kohus karistas üle poole süüdi mõistetud perevägivallatsejaid reaalse vangistusega. Seejuures ei ole karistuse mõistmisega seoses märgata maakohtute praktika vahel erinevusi.

Lisaks eelnevale selgus kohtulahendite analüüsist, et suur osa ohvritest kasutab kohtus enda õigust ütluste andmisest keelduda. Seoses ütluste usaldusväärsuse hindamisega nähtus analüüsitud lahenditest, et enamasti kohus tunnistas kannatanu ütlused usaldusväärseks. Peamiselt põhjendasid maakohtud kannatanu ütluste usaldusväärsust sellega, et ohvri ütluseid kinnitavad teised kriminaalasjas kogutud tõendid. Magistritöö autor ei täheldanud seoses ütluste usaldusväärsuse hindamisega maakohtude vahel erinevusi.

Magistritöö autori arvates aitab ohvri ütluste usaldusväärseks tunnistamine kaasa sellele, et üldmenetluses osalemine ei tähenda kannatanu jaoks üksnes negatiivseid kogemusi, vaid avaldab positiivset mõju. Samas nähtus lahenditest, et nii kaitsja kui ka süüdistatav seavad kohtus nii

mõnelgi juhul ohvri ütlused kahtluse alla. Nagu eelnevalt magistritöös leitud, võivad sellel olla ohvri jaoks negatiivsed mõjud. Lisaks vaimse tervise kahjustamisele võib see mõjutada ohvri käitumist tulevikus nii, et ta ei pöördu abi saamiseks õiguskaitseasutuste poole. Samuti võib niisugune kogemus tekitada usaldamatust õiguskaitseasutuste suhtes ühiskonnas laiemalt.

Samuti selgus kohtulahendite analüüsist, et vaid kolmes kriminaalasjas oli kannatanul kohtus esindaja. Seega enamasti ei ole perevägivalla ohvritel kohtus esindajat. Magistritöö autori arvates on antud asjaolu probleemne, kuna esindaja aitab ohvri huve ja õiguseid kohtus paremini kaitsta. Kui esindajal on teadmised perevägivallast ja selle mõjudest ohvrile, sealhulgas tema vaimsele tervisele ja ohvri käitumisele, siis aitab see ka kohtul ohvrit ning tema käitumist paremini mõista. Samuti aitab esindaja kaasamine tagada, et ohver on peremini kaitstud vägivallatseja võimaliku manipuleeriva käitumise eest kohtus. Näiteks võib see väljenduda ka selles, et esindaja sekkub, kui süüdistatav ja tema kaitsja esitavad ohvrile sobimatuid või talle negatiivse mõjuga küsimusi.

Üheks ohvri huvide ja õiguste kaitsmise võimaluseks on kriminaalmenetluse ajaks vägivallatsejale ajutise lähenemiskeelu kohaldamine. Antud meede aitab tagada nii ohvri turvalisust kui ka kaitseb ohvrit psüühilise vägivalla eest. Kohtupraktikast selgus, et analüüsitud 23 kohtulahendist oli vaid ühes kriminaalasjas kohaldatud kriminaalmenetluse ajaks ajutist lähenemiskeeldu. Magistritöö autor on seisukohal, et kannatanute võimalus taotleda ise kriminaalmenetluses ajutise lähenemiskeelu kohaldamist suurendab selle kohaldamise juhtumite arvu. Ühtlasi tähendab see ohvri huvide ja õiguste paremat kaitsmist kohtumenetluses, mis on Istanbuli konventsioonist tulenev eesmärk.

CASE LAW ANALYSIS OF ESTONIAN COUNTY COURTS IN DOMESTIC VIOLENCE CASES SENT TO COURT UNDER REGULAR RULES OF PROCEDURE IN THE LIGHT OF PROCEDURAL REQUIREMENTS ARISING FROM THE ISTANBUL CONVENTION

Summary

Domestic violence (DV) is a global problem that affects not only the victims, but also children who witness it. To combat DV, the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against woman and domestic violence (Istanbul Convention) has been adopted. The aim of the Istanbul Convention is to protect women against all forms of violence, as well as prevent and eliminate DV. In this regard, the Istanbul Convention establishes different legal standards and requirements that need to be adhered while proceeding DV cases. The Article 56 of the Convention provides that parties shall take the necessary legislative or other measures to protect the rights and interests of victims, including their special needs as witnesses, at all stages of investigations and judicial proceedings. For example, these measures include providing protection for the victims and their family members from intimidation, retaliation and repeat victimization and ensuring that the victims are informed and know their rights. Estonia ratified the Istanbul Convention 26.10.2017 and it entered into force 01.02.2018.

The aim of the Master's thesis was to find out if proceeding DV cases under regular rules of procedure is in accordance with the procedural requirements provided in the Istanbul Convention, which aim to ensure the best protection for the victims. To answer the question, the principles of the general procedure and possible positive and negative effects for the victims in the general procedure were viewed.

The work is divided into three chapters. The first chapter gives an overview of the Istanbul Convention and different DV approaches. The first chapter also describes the measures provided in the Istanbul Convention that need to be taken to protect the victims. The second chapter is dedicated to the general procedure. It describes its nature and regulation in Estonia under the Code of Criminal Procedure (CCP). The second chapter also discusses the arguments for and against the general procedure in DV cases. The third part of the thesis focuses on Estonian county courts case law in criminal cases involving physical abuse in close or subordinate relationship and that were sent to

court under the regular rules of procedure. The cases examined were from the period 01.01.2015-31.03.2026 and a total of 23 criminal cases were analysed.

Based on the research, it was found that there is a risk of victims' secondary victimization during court proceedings. Pursuant to the principle of immediacy, that is stipulated in CCP § 15, the victim is examined in court. This means that the victim needs to relive the events of the crime and the harm caused. Secondary victimization also may occur if the victim's testimony is found unreliable. There is also a risk that the victim may experience psychological trauma during judicial proceedings. Taking all of this into account, the protection of the DV victims from intimidation, retaliation and repeat victimization in general proceedings may not be ensured. This is not in accordance with the purposes of the Istanbul Convention.

The Istanbul Convention Article 7 provides that the rights of the victims need to be at the center of all measures taken to prevent and combat all forms of violence covered by the scope of the Istanbul Convention. It can be said that in general proceedings the role of the victim is limited. This also means that the accused is at the center of judicial proceedings. In this regard, the rights and the interests of the victim may remain secondary. According to the Istanbul Convention, the measures taken should not impair the accused's right to defence or undermine the requirements of a fair and impartial trial. In the author's opinion, a balance between the rights of the accused and ensuring the protection of the DV victims' rights and interest must be found. Otherwise, this would not be in accordance with the Istanbul Convention.

The aim of the analysis of Estonian county courts case law was to find out how many criminal cases involving physical abuse in a close or subordinate relationship were sent to courts under regular rules of procedure between 01.01.2015-31.03.2026, and to identify possible reasons of this. The purpose of the analysis was also to examine the nature of the cases and to find out how many victims were examined in court and in how many criminal cases courts assessed the credibility of the victims' testimony. In addition, the aim was also to determine in how many criminal cases victims had a representative in general procedure and in many cases temporary restraining orders to protect DV victims were imposed.

Between 01.01.2015-31.03.2026, a total of 38 criminal cases involving physical abuse in a close or subordinate relationship were sent to court under regular rules of procedure. Of these, 10 cases were sent to Tartu County Court, 7 to Viru County Court, 6 to Pärnu County Court, and 15 to Harju

County Court. Out of 38 criminal cases, 23 cases were analysed as the remaining 14 court decisions and one order by which criminal proceedings were terminated did not contain court's reasoning. In most of the analysed cases that reached to a general procedure, the charges against the accused concerned one or two episodes of physical abuse. In most cases, the accused had prior criminal convictions. In 19 criminal cases courts found the accused guilty, in one case acquitted the accused, and in three cases terminated the criminal proceedings. In 18 analysed cases, the offender was sentenced to imprisonment and in one case, a pecuniary punishment was imposed.

One possible reason why analysed criminal cases were sent to court under regular rules of procedure is that the accused denied guilt or pleaded only partially guilty. Based on case law, it was found that only in two criminal cases the accused pleaded guilty. A second reason may be that the accused was also charged with additional offences besides physical abuse in a close or subordinate relationship (together in 10 analysed criminal cases). In these situations, the accused may have denied guilt in all or some charges. A third reason may be that in three criminal cases was more than one accused person involved. Multiple accused in a one criminal case may have affected the decision to send criminal cases involving physical abuse in a close or subordinate relationship to court under regular rules of procedure.

The case law analysis showed that many DV victims exercise their right to not give testimony in court. Regarding the credibility of victims' testimony, courts generally considered testimony credible. In most cases courts justified that the victim's testimony was in accordance with other evidence collected during the criminal proceedings. The case law also showed that the accused and defence counsel in some cases challenge the credibility of victim's testimony. These challenges have negative impact on victims and could be the reason why victims are not willing to seek assistance from law enforcement authorities in the future.

The case law also showed that only in three criminal cases DV victims had a representative in court and in one case a temporary restraining order was imposed. This indicates that the application of temporary restraining orders and victims having a representative in general proceedings involving physical abuse in a close or subordinate relationship, is rather exceptional.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus:

1. Abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 levikuga seotud meetmed) eelnõu seletuskiri. XIV Riigikogu koosseis 170 SE. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/Abipolitseiniku%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(COVID-19%20haigust%20p%C3%B5hjustava%20viiruse%20SARS-Cov-2%20levikuga%20seotud%20meetmed/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/000826a5-0c93-407c-9fab-f173221748b4/Abipolitseiniku%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(COVID-19%20haigust%20p%C3%B5hjustava%20viiruse%20SARS-Cov-2%20levikuga%20seotud%20meetmed/) (01.04.2026).
2. Alaa, A. jt. Investigating public awareness, prevailing attitudes and perceptions towards domestic violence and abuse in the United Kingdom: a qualitative study. – BMC Public Health, Vol. 22 (2022).
3. Ali, P. A. jt. Judicial Actors' Understanding of the Mental Health Impacts of Intimate Partner Violence: A Scoping Review. – Trauma Violence & Abuse, Vol. 25, Issue 4 (2024).
4. Bücken, C. A., Goetschalckx, C. Victims who falsely deny: memory impacts of false denials of a simulated domestic abuse narrative. – Psychology, Crime & Law. Nov. (2025).
5. Council of Europe. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series - No. 210. – <https://rm.coe.int/1680a48903> (31.01.2026).
6. Cerami, C. Turkey, Europe and Women's Rights: The Controversial Debate on the Istanbul Convention. – Nuovi Autoritarismi e Democrazie: Diritto, Istituzioni, Società, n. 1 (2021).
7. Clemente, M., Padilla-Racero, D. The Effects of the Justice System on Mental Health. – Psychiatry, Psychology and Law, Vol. 27, Issue 5 (2020).
8. D'Souza, H., Leye, E., Meurens, N. The Added Value of and Resistance to the Istanbul Convention: A Comparative Study in 27 European Member States and Turkey. – Policy and Practice Reviews, Vol. 3 (2021).
9. Ellison, L. Prosecuting Domestic Violence without Victim Participation. – The Modern Law Review, Vol. 65, Issue 6 (2002).
10. GREVIO (lähteolukorra) hindamisaruanne Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni sätete rakendamiseks võetud seadusandlike ja muude meetmete kohta. Eesti (2022). – https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2024-02/GREVIO%20l%C3%A4hteolukorra%20hindamisaruanne_Eesti_2022.pdf (22.03.2026).

11. Hartley, C. C. A Therapeutic Jurisprudence Approach to the Trial Process in Domestic Violence Felony Trials. – Violence Against Women, Vol. 9, Issue 4 (2003).
12. Hashimy, S. Q. The Paradigm of Fair Trial in Adversarial System: A Legal Discourse. – International Journal of Law Management and Humanities, Vol. 6, Issue 2 (2023).
13. Herman, J. L. The Mental Health of Crime Victims: Impact of Legal Intervention. – Journal of Traumatic Stress, Vol. 16, Issue 2 (2003).
14. Hostettler, J. Fighting for Justice: The History and Origins of Adversary Trial. Waterside Press: 2006.
15. Kangur, A., Kruusmaa, K-C. Analüüs ja ettepanekud kriminaalasjade menetlemise kiiremaks ja ökonoomsemaks muutmiseks. Justiitsministeerium 2023. – <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Anal%C3%BC%C3%BCs%20ja%20ettepanekud%20kriminaalasjade%20menetlemise%20kiiremaks%20ja%20%C3%B6konoomsemaks%20muutmiseks.pdf> (23.03.2026).
16. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. XII Riigikogu koosseis 554 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/> (21.02.2026).
17. Karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus. – <https://cms.advokatuur.ee/app/uploads/2025/05/Karusseadustiku-muutmise-seaduse-valjatootamiskavatsus.pdf> (02.02.2026).
18. King, D. J., King, J. D. A Call for Limiting Absolute Privilege: How Victims of Domestic Violence, Suffering with Post-Traumatic Stress Disorder, Are Discriminated against by the U.S. Judicial System. – DePaul Journal of Women, Gender and the Law, Vol. 6, Issue 1 (2016).
19. Kergandberg, E., Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
20. Laxminarayan, M. Psychological effects of criminal proceedings through contact with the judge: the moderating effect of legal system structure. – Psychology, Crime & Law, Vol. 20, Issue 8 (2014).
21. Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. – Uurimisaruanne. Justiitsministeerium. Tallinn (2011). – https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/perevagivalla_levikut_soodustavad_riskid_ja_perevagivalla_ulatus_praktikute_hinnangutes._tartu_ulikool_justiitsministeerium._2011.pdf (03.04.2026).
22. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn. Juura: 2019.

23. Lähene miskeeld. Justiitsministeerium. –
https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-09/lahe nemiskeeld_luhiversioon.pdf (12.04.2026).
24. Lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava 2024-2027 eesmärgid. –
<https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2023-12/L%c3%a4hisuhtev%c3%a4givalla%20tegevuskava%202024-2027%20%c3%bchine%20deklaratsioon.pdf> (28.02.2026).
25. Mulder, E., Pemberton, A. Bringing injustice back in: Secondary victimization as epistemic injustice. – *Criminology & Criminal Justice*. Vol. 25, Issue 4 (2025).
26. Osborn, M., Rajah, V. Understanding Formal Responses to Intimate Partner Violence and Women's Resistance Processes: A Scoping Review. – *Trauma Violence & Abuse*, Vol. 23, Issue 5 (2022).
27. Pöder, K. Taastava õiguse meetmed perevägivalla juhtumite menetlemisel. – *Õiguskeel* 1/2016.
28. Scott, E. A brief guide to intimate partner violence and abuse. – NHS Health Scotland, July (2015). – https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/34156/1/brief-guide-to-intimate-partner-violence_5466.pdf (24.04.2026).
29. Stubbs, J. Beyond apology? Domestic violence and critical questions for restorative justice. – *Criminology & Criminal Justice*, Vol. 7, Issue 2 (2007).
30. Vido, S. D. EU law in light of the Istanbul Convention: legal implications after accession. – Luxembourg: Publications Office of the European Union (2025).
31. Wilson, L. A. The Rights of Victims vs the Rights of the Accused: Striking a Balance between the Rights of Victims and Accused Persons in the International Criminal Justice Setting. – *University of Western Australia Law Review*, Vol. 38, Issue 2 (2015).

Kasutatud õigusaktid:

32. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 3.
33. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/29/EL, 25. oktoober 2012, millega kehtestatakse kuriteoohvrte õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK. – L 315/57.
34. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
35. Karistusseadustik. – RT I, 22.12.2025, 2.
36. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.

37. Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.

Kasutatud kohtupraktika:

EIK lahendid:

- 38. EIKo 10.05.2007, A. H. vs. Finland.
- 39. EIKo 25.03.1998, Belziuk vs. Poland.
- 40. EIKo 26.03.1996, Doorson vs. The Netherlands.
- 41. EIKo 23.05.2017, Van Wesenbeeck vs. Belgium.
- 42. EIKo 28.09.2010, A. S. vs. Finland.
- 43. EIKo 15.12.2011, Al-Khawaja and Tahery vs. The United Kingdom.

Riigikohtu lahendid:

- 44. RKKKo nr 1-21-4285 (06.12.2023).
- 45. RKKKo 3-1-1-52-06 (28.06.2006).
- 46. RKKKo 3-1-1-67-16 (03.10.2016).
- 47. RKKKo 3-1-1-45-07 (15.10.2007).
- 48. RKKKo 3-1-1-89-12 (18.02.2013).

Maakohtu lahendid:

- 49. HMKm 1-17-6316 (13.11.2017).
- 50. HMKm 1-15-6016 (13.01.2016).
- 51. HMKo 1-15-8077 (09.11.2015).
- 52. HMKo 1-15-3606 (29.01.2016).
- 53. HMKo 1-16-406 (24.05.2016).
- 54. HMKo 1-16-9363 (23.01.2017).
- 55. HMKo 1-17-6118 (22.09.2017).
- 56. HMKo 1-17-4296 (04.01.2018).
- 57. HMKo 1-17-3391 (09.08.2018).
- 58. PMKo 1-15-8376 (01.12.2015).
- 59. PMKo 1-15-7868 (15.12.2015).
- 60. PMKo 1-16-11506 (06.06.2017).
- 61. PMKo 1-25-1033 (11.09.2025).
- 62. TMKo 1-25-446 (23.04.2025).

63. TMKo 1-18-6451 (19.02.2019).
64. TMKo 1-17-7051 (11.12.2017).
65. TMKo 1-15-9694 (03.02.2017).
66. TMKo 1-16-7476 (18.10.2016).
67. TMKo 1-16-1303 (22.06.2016).
68. VMKm 1-16-177 (07.04.2016).
69. VMKo 1-15-3721 (29.10.2015).
70. VMKo 1-25-3070 (24.07.2025).
71. VMKo 1-15-1034 (28.04.2016).

Kasutatud muud materjalid:

72. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. – <https://www.coe.int/en-GB/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210> (06.04.2026).
73. ELi ühinemine Istanbuli konventsiooniga. – <https://eur-lex.europa.eu/ET/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html> (08.03.2026).
74. Justiitsandmete statistika. Lähisuhtevägivald. – <https://statistika.justdigi.ee/kuritegevuse-statistika/isikuvastased-kuriteod/lahisuhtevagivald> (22.04.2026).
75. Key facts about the Istanbul Convention. – <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/key-facts> (28.02.2026).
76. Kuritegevus Eestis 2024. Justiits- ja Digiministeerium. – <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2024/kriminaalmenetlus.html> (07.02.2026).
77. Kuritegevusvastased prioriteedid. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kriminaalpoliitika/kuritegevusvastased-prioriteedid> (28.02.2026).
78. Lähisuhtevägivalla levik ja trendid Eestis. – <https://arenguseire.ee/uurimissuunad/lahisuhtevagivalla-levik-ja-trendid-eestis/> (28.02.2026).
79. Läti president ei allkirjastanud Istanbuli konventsioonist taganemist. – <https://www.err.ee/1609846839/lati-president-ei-allkirjastanud-istanbuli-konventsioonist-taganemist> (08.03.2026).
80. Miks Istanbuli konventsioon on oluline? Kristiina Luht: see tunnustab kõiki ohvreid, sealhulgas mehi ja poisse. – <https://sm.ee/blogi/miks-istanbuli-konventsioon-oluline-kristiina-luht-see-tunnustab-koiki-ohvreid-sealhulgas> (08.03.2026).

81. Riigikogu 57 liiget avaldas toetust Istanbuli konventsioonile. – <https://www.err.ee/1609846920/riigikogu-57-liiget-avaldas-toetust-istanbuli-konventsioonile> (08.03.2026).
82. Seim kiitis heaks Läti Istanbuli konventsioonist väljaastumise eelnõu. – <https://www.err.ee/1609844104/seim-kiitis-heaks-lati-istanbuli-konventsioonist-valjaastumise-eelnou> (08.03.2026).
83. Tambet Laasik: peame ohvrit vägivalla eest kaitsma, muu tuleb pärast seda. – <https://www.err.ee/1609851741/tambet-laasik-peame-ohvrit-vagivalla-eest-kaitsma-muu-tuleb-parast-seda> (03.04.2026).
84. Varro Vooglaid: Istanbuli konventsioon kui ideoloogiline Trooja hobune. – <https://www.err.ee/1609853781/varro-vooglaid-istanbuli-konventsioon-kui-ideoloogiline-trooja-hobune> (08.03.2026).
85. Violence against women. World Health Organization. – <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (01.02.2026).
86. Vägivald ja riiklikud sammud selle vähendamiseks. – <https://www.siseministeerium.ee/vagivald-ja-riiklikud-sammud-selle-vahendamiseks> (28.02.2026).
87. Vägivalla liigid paarisuhtes. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/perevagivald/vagivalla-liigid-paarisuhtes> (03.04.2026).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Teiri Mitt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Eesti maakohtute praktika analüüs üldmenetluses kohtusse saadetud perevägivallaasjades (KarS § 121 lg 2 p 2) Istanbuli konventsioonist tulenevate menetlusnõuete valguses“, mille juhendaja on Silvia Kaugia, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Teiri Mitt

29.04.2026